

MADRİD'DE ÖLMEK

MADRİD'DE ÖLMEK

F. ROSSİF - M. CHAPSAİ

Kan, dört bir yanımız kan.
Kan bulanmış üstüne ağaçların,
kurumuş duvarlarda kaldırım taşlarında.
Kan, suyun yüzüne vuran...
Sanki koca İspanya
ezilip kalacak gibi ağırlığı altında,
dokularından sızan kanın.
Kan akacak,
sıksak yediğimiz ekmeği.
İspanya, İspanya değil artık,
uçsuz bucaksız bir ölüm çukuru.
Bomba yağdırılmış, kızıl, büyük bir mezar.
Hey ! a, aaaayooo!
Kulak verin :
nice acılı annelerin çığlığıdır o,
çığlığıdır eli kolu budanmış bir halkın.
Dinleyin, bakın ;
yasta n yüreği bin parça,
apaydınlık insanların
ağıt dolu sesleridir o.

Miguel HERNANDEZ

15 lira

MADRİD'DE ÖLMEK

YÖNTEM

YÖNTEM : 15

Prof. Kazım İsmail Gürkan Caddesi
Keçiören Apt. Kat 4, Cağaloğlu
PK. 1196-İstanbul

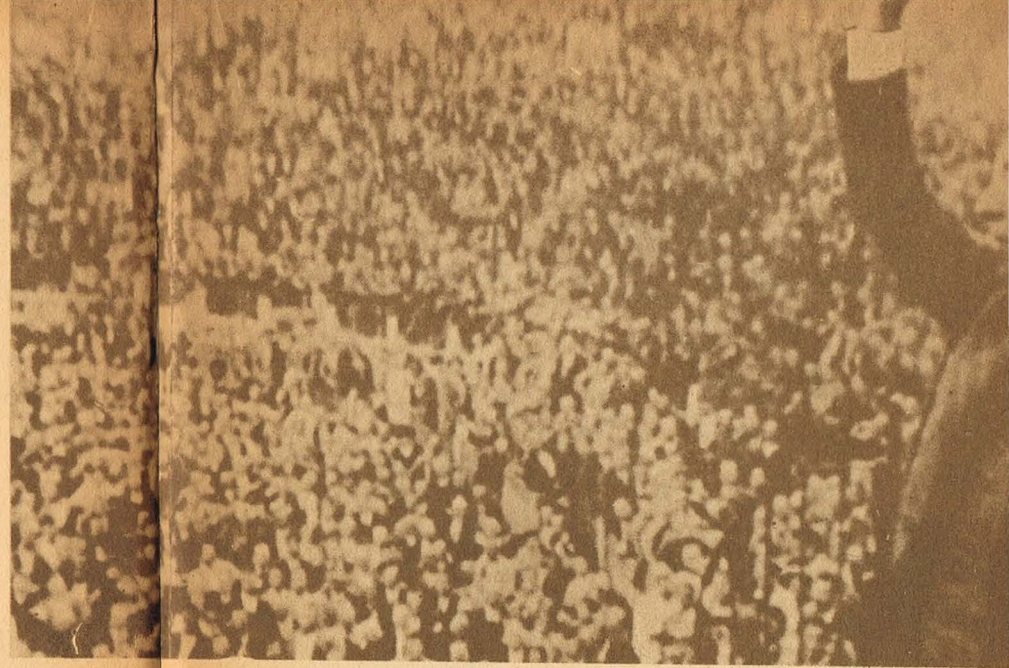
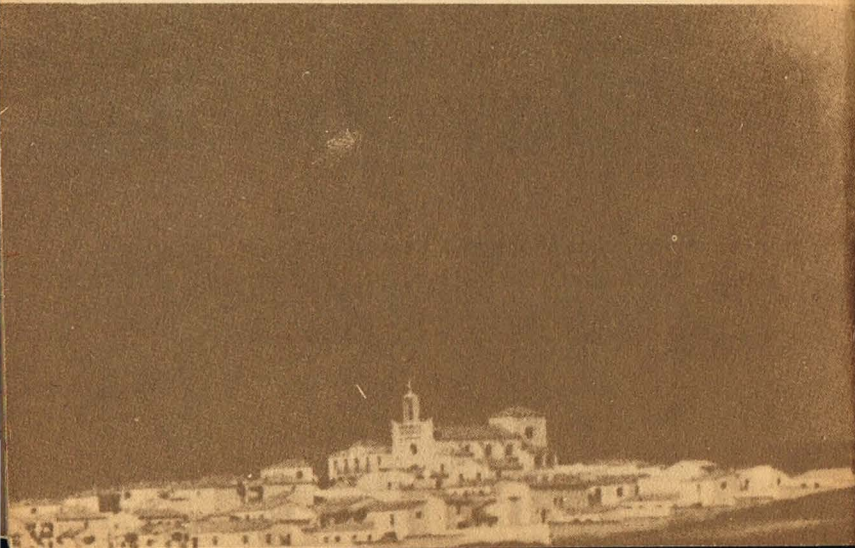

Bu kitap,Frédéric Rossif'in "Madrid'de Ölmek" filminden alınan fotoğraflarla düzenlenmiş ;
metin olarak da,Madeleine Chapsal'ın filmde kullanılan anlatısı değiştirilmeden alınmıştır.

BU ALBÜM SADECE BİR SANAT ESERİ
DEĞİLDİR . BAZILARI BU UĞURDA
CANLARINI VERMİŞ FİLM ÇEKİM -
CİLERİNİN OLAYLARI YAŞAYARAK
ELDE ETTİKLERİ BELGELERDEN DER -
LENMİŞTİR.

Bu kitabın metninde Georges BERNA -
NOS,Louis DELAPREE,François MAU -
RIAC,Antoine de SAINT-EXUPERY' nin
yazılarıyla,Federico Garcia LORCA
ve Miguel HERNANDEZ'in şiirlerinden
yararlanılmıştır.

Emekçilerin ortalama gündeliği :
1 pesatayla 3 pesata arası.
1 pesata bir somun ekmek.
20 bin keşiş
31 bin papaz
60 bin kilise çömezi
ve beş bin manastır var.
Sekizyüzü general rütbesinde
15 bin subay.
Altı ere bir subay
yüz ere bir general.
Ve Onüçüncü Alfonso namındaki kiral
Katolik İsabella'dan bu yana
ondördüncü hükümdarıdır İspanya'nın.

Kendi gelen Cumhuriyet

Derken efendim birden
12 nisan 1931 de
yani mahalli seçimlerde
hiç beklenmezken
kırallık yanlısı adaylar
tam bir yenilgiye uğrar.
Kiral çekilir tahtından.
Cumhuriyettir bu!
Şaşırtmaca, kendi gelen Cumhuriyet.
Halk var olduğunu anlar;
söz hakkı olduğunu
söylevlerde hakkı olduğunu.
Gelin görün ki,
köylüler topraksızdır hâlâ
işçiler işsiz.

Ve herkes bir anda
doğrudan doğruya
harekete geçer :
Cumhuriyete karşı monarşistler,
muhtariyet için Katalonyahılar,
anarşistler devlete karşı
ve inzibat güçlerine karşı köylüler.
Sağ kaldırır başını.
Jose Antonio Primo de Rivera
Falanj'ı kurar.
Sol teşkilatlanır.
İş çığrından çıkmaktadır,
polis güçlerine başvurur hükümet
orduya daha sonra da.

Asturyalılar

Ekim 1934 :

Asturyalıların ayaklanması.

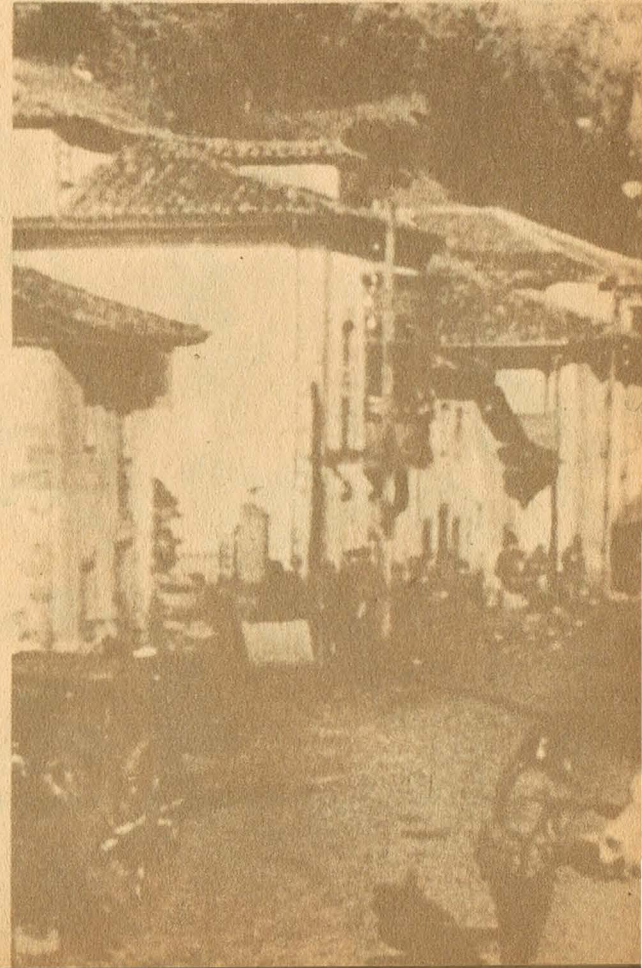
Maden işçileri onbeş gün kadar

Oviedo'da, Gijon'da

idareyi ellerinde tutar.

Hızla bastırılır hareket : 1500 ölü,

3 000 yaralı, 50 bini aşar tutuklanan işçi sayısı.

Ve bir general olayların içinde
sivrilmeğe başlar :
Cumhurbaşkanı Alcalá Zamora'nın
«milletimizin kurtarıcısı»
dediği general;
Francisco Franco'dur adı.

1936 yılı, seçimler

1936 yılı, genel seçimler.
İki cephe : Halk Cephesi ve
Milli Cephe.
Sol'un isteği :
Maden işçilerinin affı,
ekmek, barış ve hürriyet.
Sağ'ın isteği :
Yeni bir İspanya, yekvücut ve yüce.
Dört milyon oyla
seçim Halk Cephesi'nindir,
Sağ'ın üç buçuk milyon oyuna karşı.
İspanya Millet Meclisi'nde
yani Cortes'de
salt çoğunluğu sağlar solcular.
Köylüler işletilmeyen topraklara el koyar,
Asturya maden işçilerinin serbest bırakılması
ardından bütün ücretlere
yüzde onbeş zam.
Derken yerle bir edilen 200 kilise,
300 siyasi cinayet,
kendiliğinden patlak veren
130 grev
ve yağmalanan 10 gazete.

« Arriba Espana »

Karşı çıkar generaller,
Sürülür hepsi :

Franco Kanarya, Goded Balear adalarına.

«İspanya'nın kutsal varlığı
tehlikededir.»

Ebediyete kadar yaşayacak İspanya adına
Carlos'cular, kiralıcılar ve Falanj
bir ayaklanma hazırlayarak,
kilisenin bayrağı altında
gelirler bir araya.

Afrika ordusundan

Burgos kışlalarına kadar
heryerde, hep aynı parola :

«Komplo,
Arriba Espana!»

16 haziran 1936 da, Cortes'de
Calvo Sotelo, sağın lideri
tehdit eder hükümeti:

«Bu kısır, bu işlemez devlete karşı,
bütünleşmiş bir devlet teklif ediyorum.
Bir çokları ona, faşist devlet diyecekler,
biliyorum.

Ama faşist devlet,
sonu demekse grevlerin, kargaşalığın,
mülkiyete karşı saldırganlığın sonu demekse;
faşistim ben.

Bunu hepinizin önünde, övünerek
ilan ederim.

Ve anarşinin karşısına
gerektiğinde dikilmeyen
her askere
ölünceye kadar
deli derim.»

Bundan üç hafta sonra
Calvo Sotelo vuruldu..

Ve böylece ayaklanma
hem şehidini, hem de
bahanesini bulmuş oldu..

Birdenbire, haber...

Madrid, 18 temmuz 1936,
kahvehane çıraklarının grev günü.
Birdenbire duyuldu haber:
Bir gün öncesi, Fas garnizonları
Cumhuriyet'e karşı ayaklanmıştı..
Dört general hareketin önderiydiler:
Jose Sanjurjo, Emilio Mola,
Quiapo de Llano ve Francisco Franco.
Tetuan radyosundan
demeç veriyor Francisco Franco:
«Siz, İspanya'nın kutsal sevgisiyle
yürekleri yananlar;
siz, düşmanlarına karşı O'nu
kanınızın son damlasına kadar,
savunmaya ant içmiş olanlar!...
Millet sizi yardımına çağırıyor.
O'nu savunmaya koşun!
Ordu, İspanya'da düzeni
yeniden kurmak için
karar almıştır.»
İspanya toprakları üstünde
elli garnizon
ayaklanıyor derhal.
Cumhuriyetçi çetelerle
ayaklanan askerler arasında,
elli kadar silahlı çatışma.
Kimi hileyle, kimi ihanetle
kimi de bile bile boyun eğerek,
bir bir düşüyor:
Algésiras, Kurtuba, Granada,
Endülüs, Navarra, Oviedo
ve Sarakuza
birbiri ardı sıra.
Ama kahramanca direnmektedir Madrid,
Basklar, Malaga ve Barcelona
ve buralarda,
silahlarından soyulmuştur isyancılar.

Franco ilan ediyor:

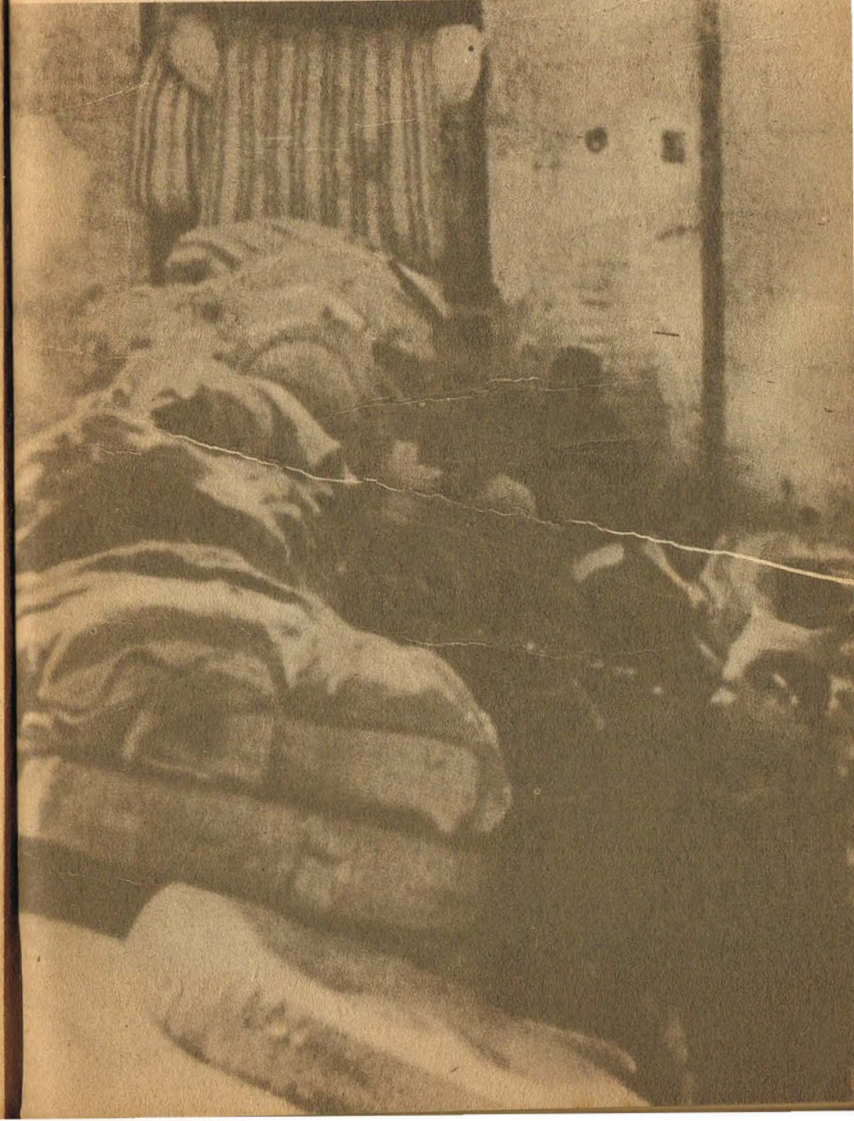
«Kurtuldu İspanya!»

Demeç veriyor Cumhurbaşkanı Manuel Azana:

«Cumhuriyet yaşamaktadır!»

Oysa aslında,

İç Savaş başlamaktadır.

İnsan kıyımı

Bir kıyımla başlıyor İç Savaş,
her iki yandan.
Her iki yan,
sanki bugünü beklemişlerdi onca zaman.
Sırtları bir duvara verilip insanlar,
sorgusuz, sualsiz kurşunlanıyorlar:

Zengin, yoksul, patron, işçi,
subay, bekçi, polis, jandarma,
papaz, din adamı demeden.
Kimse masun değil tehlikeden.
7937 din adamı vardı öldürülen,
kimisi diri diri yakılmıştı.
İki hafta içinde ikiye bin ölü.
Yazar Saint-Exupéry demekteydi ki:
«Burda insanları, ağaç budar gibi,
kurşuna diziıyorlar.»

Granada'da bir cinayet işlendi

Granada'da bir cinayet işlendi.
Öldürdüler

«Yeşil, sevdiğim benim
Dalların yeşili, uçan rüzgarın
Dağlara salınmış at
Denizde yüzen sandal»
diyen.

Granada'nın esrarlı bahçelerini severdi
rüzgarı severdi, zeytinlikleri.

Ve derdi:

«Aç olanların yanıdayım,
yanında olacağım hep»

ve derdi:

«Bir gün ölürsem
açık kalsın pencerem»

ve derdi:

«Kan! Kan!

Görmek istemiyorum aktığını»

Bir akşam üstü Granada'da oydu tutuklanan
kendi Granada'sında.

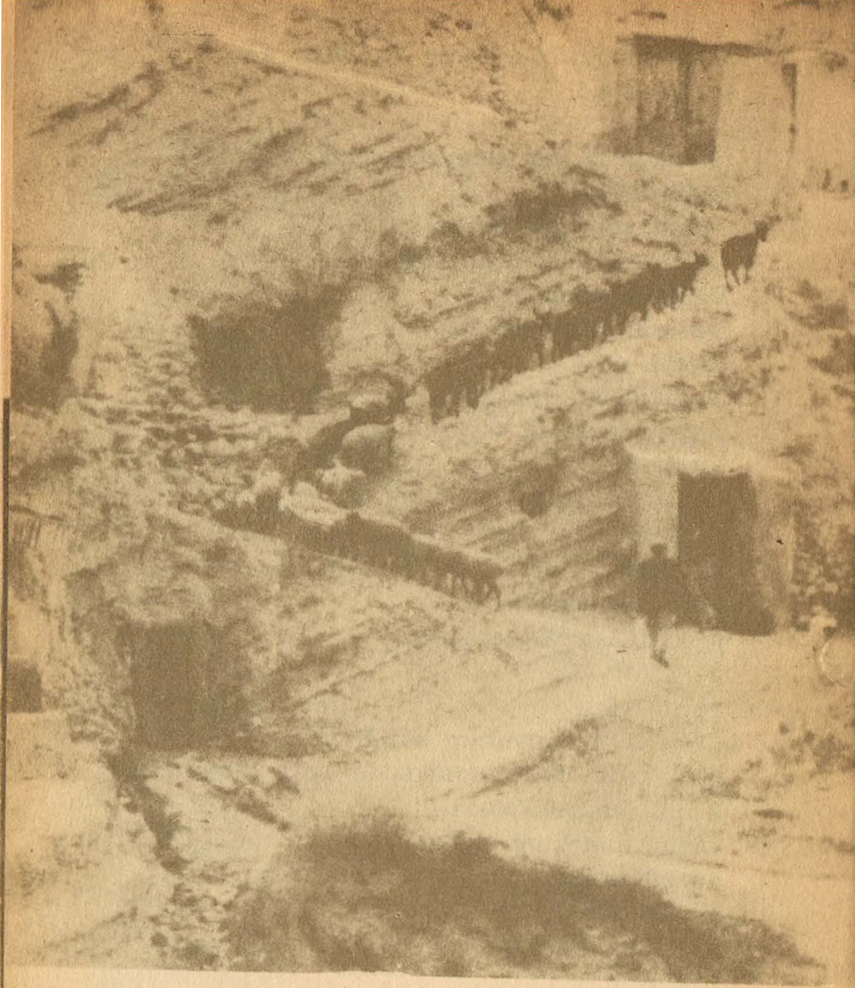
Ölüme mahkum ettiler
yargılamadan.

Ertesi sabah
kurşuna dizdiler

şair

Federico Garcia Lorca'yı.

U m u t

Ama milyonlarca insan için
bir umuttur İç Savaş.
İki günün biri işsiz
bracero'lar için;

katırlarıyla birlikte kiralanan
yuntero'lar için;
bağbozumu bitince
çiftliklerden kapı dışarı edilen
ırgatlar için;
yüzyıllardır devlete vergi,
efendiye haraç ödemekten
beli iki büküm
Galicia, Mançha, Endülüs
ve Estremadura köylüleri için;
yüzyıllardır aç,
yüzyıllardır hiçbirseyi olmamışlar için
bir umuttur İç Savaş.

Haçla kılıç

Bir başkaları için
iman demektir İç Savaş.
Aklı fikri Ebedi bir İspanya
yaratmakta olanlar için;
aklı fikri Şariken'in, Kutsal-Kıral'ın
imparatorluğunda olanlar için;
Conquistador'ların torunları için;
Avısalı Theresa'nın tarikat ehli için;
Haç'la kılıcın İspanya'sı için,
hep Haçlı Seferleri'nin özlemiyle
yanıp tutuşanlar için
gereklidir savaş.

Hamdüsena olsun toplara

Queipo de Llano, Sevilla Radyosu'ndan
milliyetçi ilkeleri dile getirir.
Kuzey Ordusu'na general Mola çekidüzen verir,
Afrika Ordusu'naysa Franco.

Sağcı militanlar silah altına alınır,
milliyetçi burjuvazi uyup modaya
öğrenir faşist işi selam verneyi.
İspanya'nın en büyük gücü
Kilise

ayaklanmanın yanında
açıktan açığa yer alır.

Franco der:

«Katoliğiz biz.

Ya katolik olunur İspanya'da
ya hiç birsey.»

İspanya Ruhani Meclisi'nin başı
kardinal Goma y Toma ilan eder ki:
«Olaylar silah gücüyle yatıştır ancak.
Bu kokuşmuş, laik hukuk düzenini
kökünden söküp atmak
caizdir.»

Cartegena piskoposu

Diaz Gomara der:

«Hamdüsena olsun toplara, eğer
onların açtığı her gedikten
boyveriyorsa İncil'in hükümranlığı.»

Büyük ayin sırasında

der, ki Burgos başpapazı:

«Ey! Beni dinleyen müminler!

Siz ki, kendinize hıristiyan demektesiniz!

Bağışlamayacaksınız kiliseleri yıkanları,
aziz papaz kardeşlerimizin canına kıyanları,
bağışlamayacaksınız, bilirsiniz.
Onların saçtığı tohumların
- nifak tohumlarıdır,
şeytanın tohumları bunlar -
dilerim, kökü kurusun.
Gerçek şu ki, Şeytan'ın dölünden
Allah'ın düşmanları ürer.

Başı dik ölmek yeğdir

«Sürünerek yaşamaktansa
başı dik ölmek yeğdir!
Cumhuriyet'in düşmanları
ayaklanmanın meşalesini
yakmayı başardılarsa, bu,
bizzat Cumhuriyet onlara
fazla âlicenap davrandığı
için oldu...»

diye haykırıyordu

Madrid'de

La Pasionaria.

Asıl adıyla Dolores Ibarruri:

bir zamanların kadın maden işçisi
şimdi Halk Cephesi'nin milletvekili.

Bir olmağa çağırıyor,

bir elin parmakları gibi,
sendikaları ve sol partileri...

Sıkılmış bir yumruktur artık
sembolü bu birliğin.

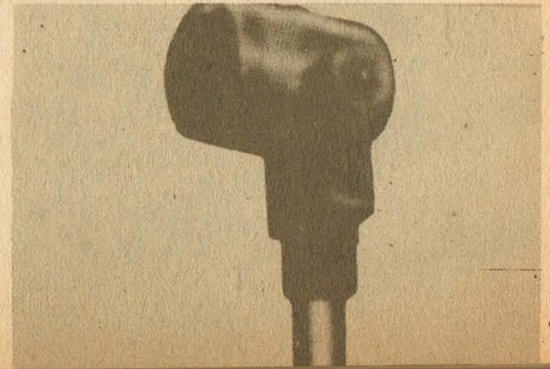
Karşı cephede ise

sivil yönetimin sonu oluyor ayaklanma.

Yargı yetkisi askeri mahkemelere devrediliyor,
ölüm cezası konuyor grevciler için.

Müslüman paralı askerlerin

kırk bine varıyor sayısı.

«**Millis mi, evet;
asker mi, hayır**»

Cumhuriyet'in ordusu yoktur artık.
Çoluğuyla çocuğuyla, kadınıyla kızıyla
Ö'nu savunmaya hazır
bir köylüler, işçiler kalabalığı
vermiş son kararını:

«**Biz,
üniformalı askerler değil,
hürriyet kavgasının
milisleri olmayı isteriz...
milis mi, evet; asker mi, hayır!**»
Oysa asker kılmak gerek önce onları.
Neyse ki, ölmeyi öğrenmeye yok ihtiyaçları.
İspanya'da herkes ölmeyi bilir.
Cumhuriyet onlara asıl yaşamayı öğretmelidir,
yenmeyi öğretmelidir.

Durruti anarşistlerine seslenir:
«Reformları yapmak», der,
yarının işidir.

Önce zafer!»

Bu halk savaşçıları
sözümona bir talim görüp,
kapıp yarım yamalak silahları
tutarlar cephenin yolunu.
Hepsi de kararlıdır
ya yenmeğe faşizmi
yada canını vermeğe, uğruna Cumhuriyet'in.
Bir de öte yanda
Kutsal-Kıral uğruna
ölmeğe hazır olanlar vardır.
Hülasa, iki parçaya bölünmüş İspanya
deliler gibi,
birbirinin üstüne atılmaktadır.

İlk çatışma

22 temmuz 1936.

İlk çatışma meydana geliyor
Somosierra boğazında.
Bir kere daha döğüşülüyor
Madrid'in doğa savunma mevki
Somosierra'da.
General Molo'nun falanjistleriyle
Madridli halk milisleri
öfkeyle soluyarak
saldırıyorlar birbirlerine.
Kan pahasına savunuluyor
her taş, her ağaç.
Esirler kurşuna diziliyor,
yaralıların işi bitiriliyor oracıkta.

Madrid'i tehdit eden ilk tehlike
durduruluyor Somosierra'da.

Diğer cephelerde:

Aragon'da Barcelona milislerinin galebesi,
ama çatışmaların en önemlisi

Güneyde geçiyor:

emrindeki Yabancı Lejyon ve Fashılar'la

general Yagüe

ilerliyor Kuzeye doğru

Badajoz'u ele geçiriyor.

Badajoz'da denk olmayan güçler arasında
ev ev, sokak sokak

kıran kırana bir mücadele,

katedralde sona eriyor

son çatışma.

Ve bir kıyım geliyor zaferin arkasından
yirmidört saat içinde kurşuna diziliyor
ikibin insan.

General Yagüe demecı veriyor gazetecilere:

«Muhteşem bir zaferdir bu.»

İ r u n

Kuzeyde

general Mola İrun'a saldırıyor.

Hedef: Fransa sınırıyla

Bask eyaletleri arasındaki

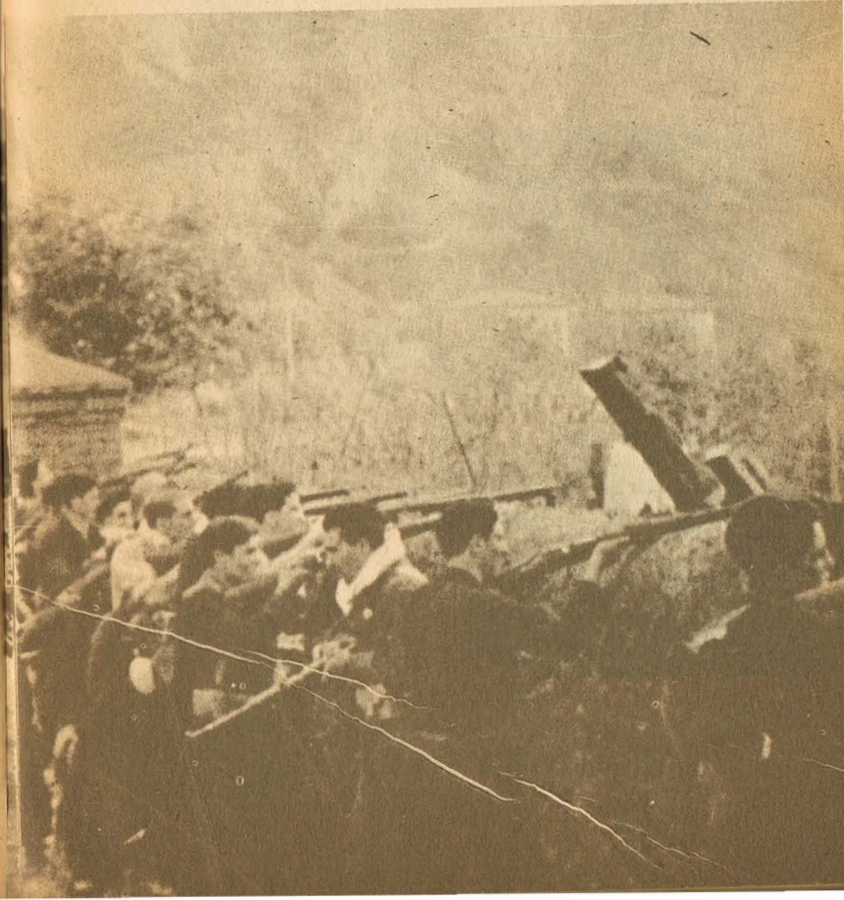
irtibatı kesmek.

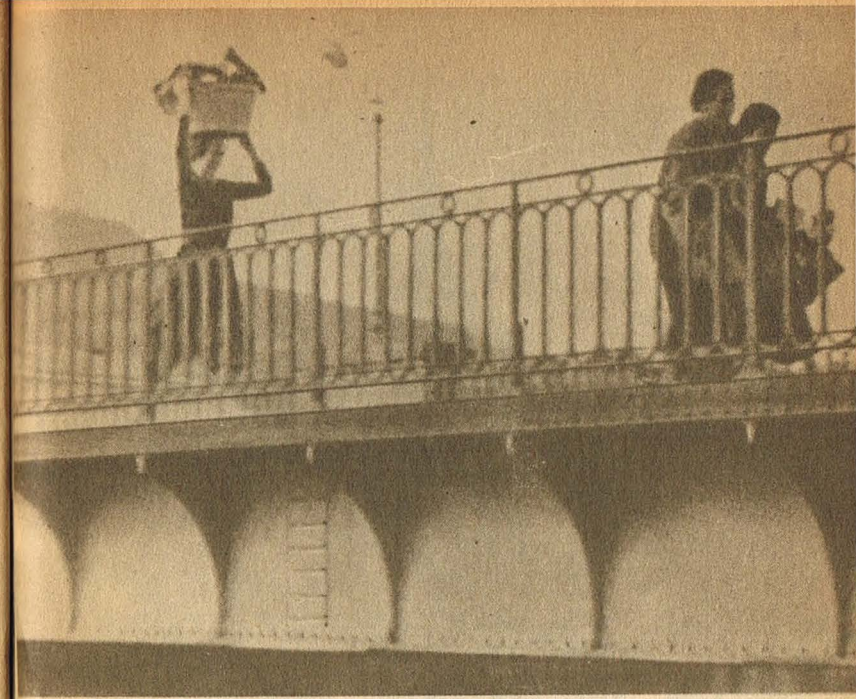
Ateş kesiyor gökyüzü

savaş meydanında can veriyor savunmacılar

ahali Enternasyonal Köprü'den

Fransa'ya doğru kaçıyor.

Sınırdaki Fransa sahillerine
yazlığa gelmiş olanlar
bütün Avrupa gibi
balkondadırlar.
Seyrediyorlar yanışını İrun'un.
Amerikan elçisi Bowers
şöyle yazıyor
Biarritz'den Washington'a:
«Uzun sürecektir bu savaş,
bir ordunun bir halkla savaşı.»
Bu halk ki, ilk mültecileri
tadıyorlar sürgünün tadını.
Ayaklanmacılar ilk stratejik
zaferlerini kazanıyorlar.
Bütün kuzeyinden
kuşatılmış durumda Cumhuriyet,
Fransa sınırlarıyla irtibat kesik.

Alcazar

Toledo'da, bu eski kırıllar şehrinde,
Cumhuriyet'in milisleri
duruma hâkimdir.

Ayaklanmacı albay Moscardo
1 300 asker, 550 kadın
ve 50 çocukla
barikat kurup sığınır Alcazar kalesine.

Milislerin komutanı
albay Moscardo'ya telefon eder:
— Alcazar teslim olmazsa
oğlunuzu kurşuna dizeceğiz.
Kendisiyle bir konuşun isterseniz.
— Ne var? Ne oluyor oğlum?
— Alcazar teslim olmadığı takdirde
kurşuna dizeceklermiş beni.
Öyle söylüyorlar...

— Ruhunu Allah'a emanet et yavrum;
«Viva Espana» diye haykır
sesin çıktığı kadar
ve öl bir kahraman gibi.
—Allahısmaıradık baba, seni bütün kalbimle
kucaklarım.
Ve teslim olmuyor Alcazar.

Bir sembol olup çıkıyor Alcazar:
Cumhuriyet'in son vermek istediğı.

Asturyahılar getirtiliyor
dinamit işinde usta hepsi.
Lağımlar kazılıyor. Alcazar kalesinin çevresinde
Largo Caballero,
Cumhuriyet hükümetinin başı
son taarruzda hazır bulunmak için
kalkıp geliyor.
Yedi ton patlayıcı madde yerleştiriliyor.
Düşmüyor Alcazar.
Madrid'e doğru yola koyulan
Güney Ordusu'na
önce gidip
Alcazar'ı kurtarma emrini veriyor Franco.

27 eylül 1936

68 gün kuşatmada kaldıktan sonra
kurtarılmıştır Alcazar.

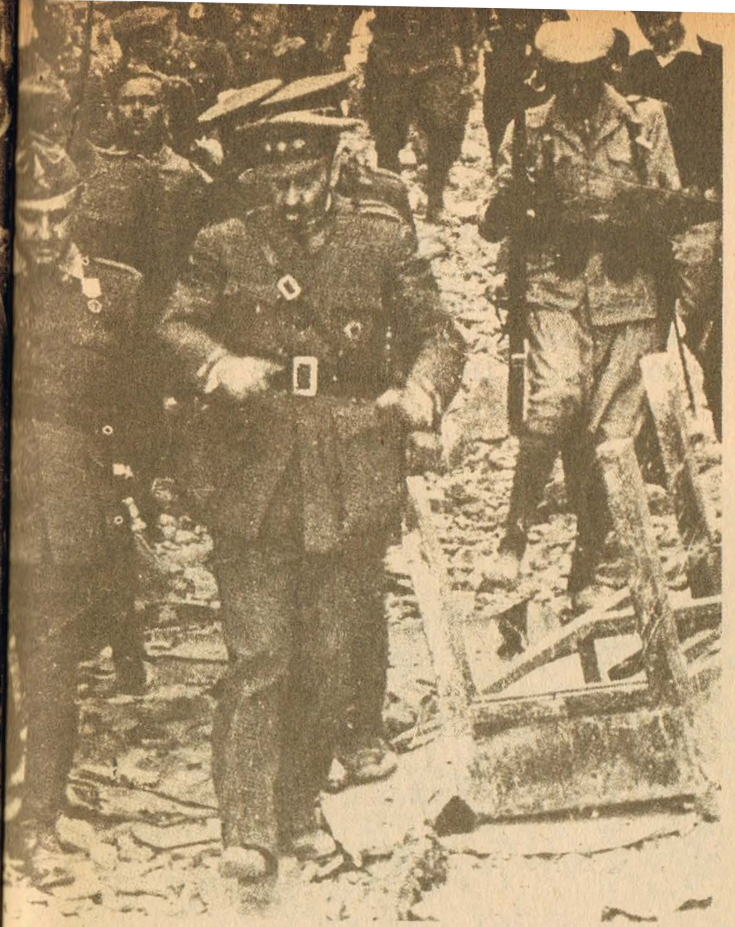
Franco bizzat gelip
savunmacıları kutlar:

«Siz,

Alcazarı savunanlar,
İspanya'nın şerefisiniz.»

1 ekim 1936 da, Burgos'ta,

Milli Cephe içindeki bir hükümet darbesiyle

Devlet Başkanlığına gelir general Franco.

Ayaklanmacı partilerin hepsi
tek bir parti içinde birleşir.

Tek bir slogan:

«Tek devlet, tek millet, tek şef».

18 kasımda İtalya'yla Almanya
Burgos hükümetini tanır.

Franco beyan eder:

«Bu an, Dünya tarihinde
bir doruk noktasının ifadesidir.»

Silahlar ve yabancı askerler

Bir halkı yenmek için silaha ve yabancı askere ihtiyaç vardır. Franco her ikisini de faşist İtalya'dan sağlar. 70 000 kişilik bir italyan kuvveti katılacaktır savaşa tam teçhizatlı dört tümen.

Habeşistan Ordusu'nun boş kalmaması için yeni savaş alanlarına ihtiyacı var Musslini'nin.

Cumhuriyeti savunmak için de hele hele silâh gerekli.

Bunlar da gelir

- ihtiyacı karşılamaktan uzak ya -

Fransa'dan, Meksika'dan,

Sovyetler Birliği'nden.

Mareşal Goering de

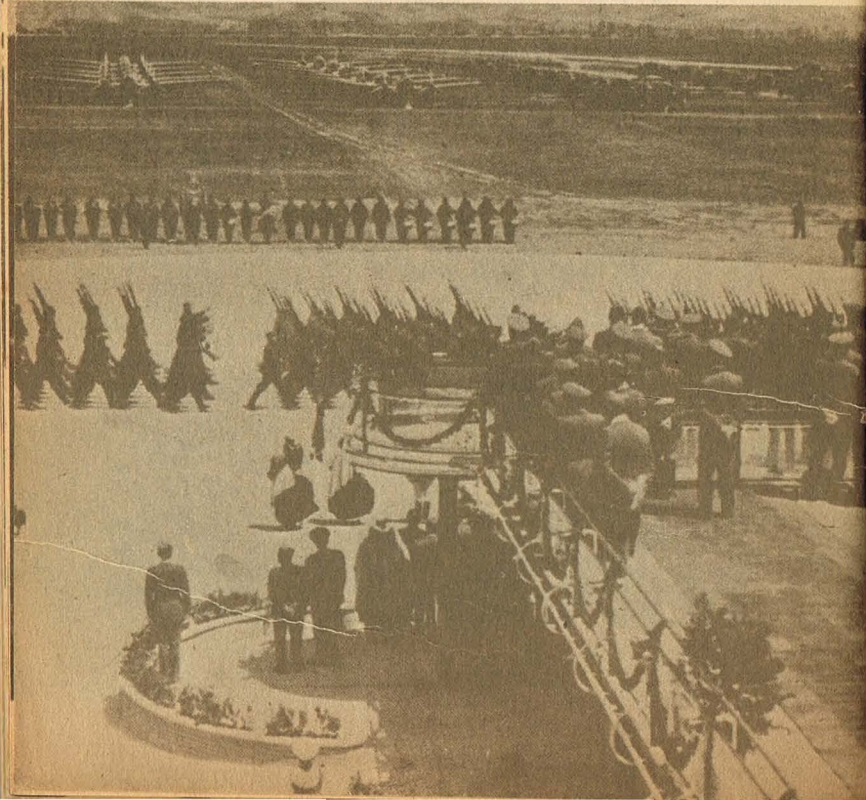
boş durmaz tabii:

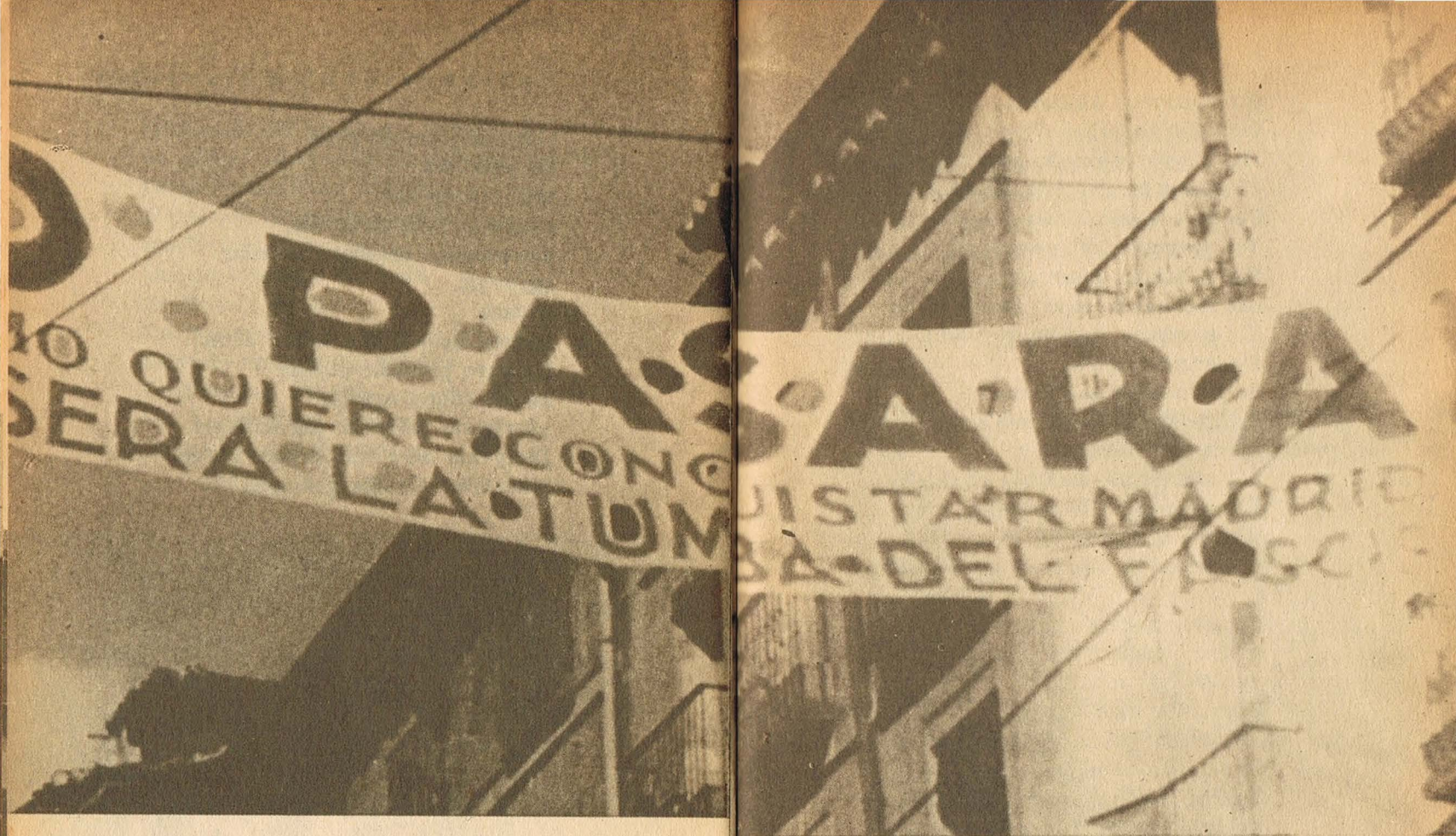

Luftwaffe'nin ve alman ordusunun
en gözde askerleridir gönderilen İspanya'ya:
Condor Gönüllüler Birliği.
Hepsi çok iyi talim görmüş
meslekten savaşçılar.
Bunlar olacaktır sonunda
galibiyetin yapıcısı.
İtalyan ve alman generallerinin
hazır bulunduğu bir törende.
Başkomutan Franco
teftiş eder hava filosunu
Barajas hava alanında.

Enternasyonal müfrezeler

Cumhuriyetin en içten
en yürekten
müttefikleri ise
avukatlar, öğrencilerdir,
amelesinden ustabaşına kadar
işçilerdir.
Onlara
Enternasyonal Müfrezeler denir.
Ne para puldadır gözleri
ne şan şöhrat ararlar
hürriyetin zaferidir tek ümitleri.
Dünyanın dört bucağından koşup
Madrid'de ölmeğe gelmişlerdir.

Madrid

Madrid can damarıdır herşeyin.
Ayaklanmacı generaller, Franco, Mola
Queipo de Llano, Varela, Yagüe
ve Falanj ve Kilise için
eksik olan tekşey

Madrid'dir.

Son taarruzu general Mola hazırlar:
dört koldan birden
Madrid'e girilmelidir.
Ne yiyecek içecek kalmıştır şehirde,
ne bir savunma planı, ne tahkinat.

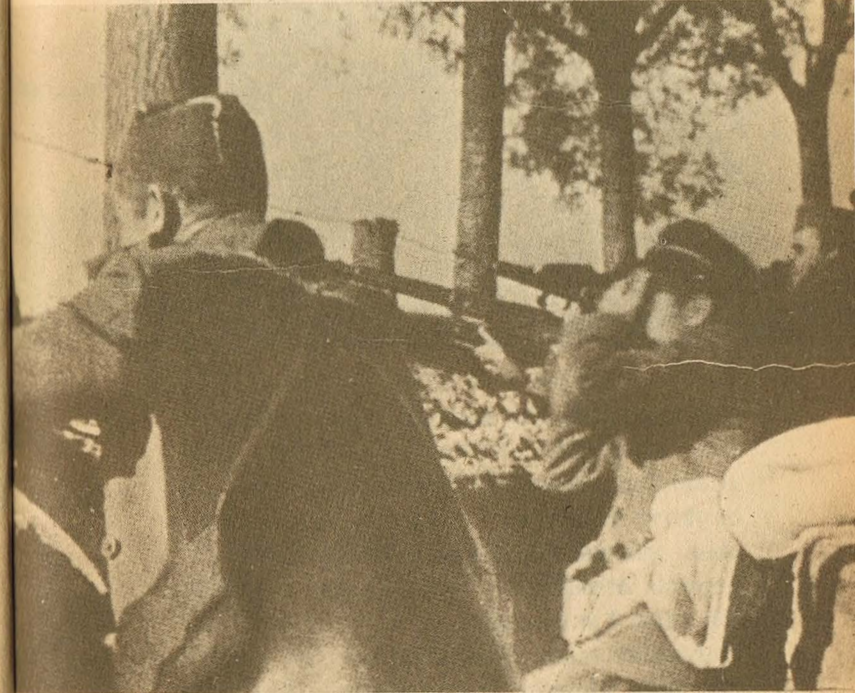
Cumhuriyetçi hükümet
terkeder başşehri.
Haykırışlar yükselir sokaklardan:
«Yaşasın hükümeteşiz Madrid!
Cepheye koşun bütün erkekler!
Yol vermeyin düşmana!»
Kadın erkek, çoluk çocuk
taş taşımakta, siper kazmaktadır.
Bir savunma cuntası kurulur;
üyelerinden çoğu
daha basmamıştır otuzuna
Şehirdeki bütün sinemalarda
«Potemkin Zırhlısı» ve
«Cronstadt Denizcileri» oynatılır.
Enternasyonal birliklerder
Madrid cephesine ilk varan
Onbirinci ve Onikinci müfrezelerdir.

Sorarlar general Mola'ya:
«Dört birlikten hangisi
ele geçirecek şehri?»
Cevap verir:
«Beşincisi, şehrin içinde olan.»
Demek ki birşeyler beklenmektedir...
Madrid Radyosu yayına başlar:
«Kölelikle hürriyeti ayıran sınır
burada, Madrid'de çizilmektedir.
Burada, Madrid'de iki uygarlık
karşıkarşıya gelmektedir:
bir yanda sevgi, bir yanda kin
savaşa karşı barış,
Kilise'nin istibdatına karşı
İsa'nın kardeşliği.

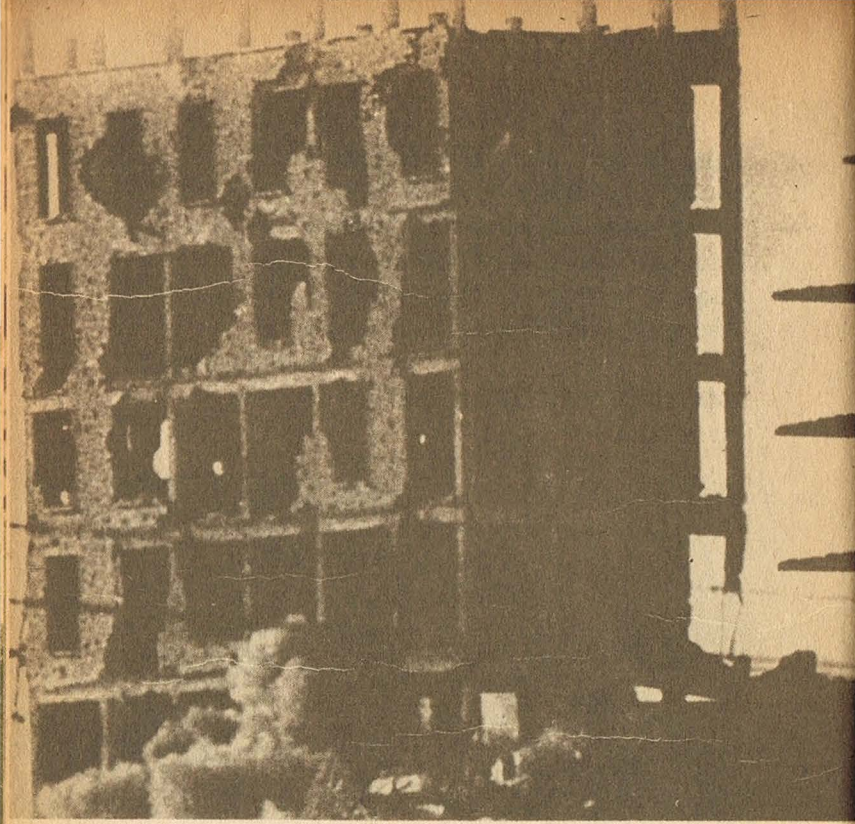
İspanya için doğuşuyor Madrid,
adalet için, bütün insanlık için.
Ve kandan örtüsünün altında o
insanca olan herşeyi gizlemektedir.
Yaşasın Madrid! Yaşasın Madrid!...»
Bütün dünya Madrid'in düşüşünü

beklemektedir.

«Madrid bir tüfeğin kabzasına sarılmış
bir eldir.»

7 kasımda tankların
ve alman ve italyan uçaklarının
desteğinde
general Mola taarruza geçer.

Cumhuriyetçilerin başında general Miaja
atlar siperlere:
«Canımızı vereceğiz» diye
haykırır milislere,
«ben, generaliniz Miaja da dahil,
hepimiz öleceğiz.»
Ve yaratılıyor mucize.
Üniversite sitesi binalarında
ablukaya alınıyor frankocular.
Onbirinci ve Onikinci müfrezeler direnmektedir.
Bombalar yerleştiriliyor asansörlere.

Bir ölüm kalım kavgası
her evde, her kapıda, her basamakta.
Her merdiven başında kapıkomşuları
birbiriyle boğazlaşmakta.
Bir adımdan kurşunlanıyor insanlar.
Ve birden, duruluyor cephe...

Madrid sessiz - yağmur altında
aç ve soğukta
ama ardında her pencerenin
bir adam var, bir de tüfek.
General Franco'nun
16 ağustostaki kararı
Madrid'i asla bombalamamaktı:
tek de olsa,
kanına girmemek için
suçsuz bir insanın.
Ama şimdi
umutları boşa çıkıp da, giremeyince Madrid'e
değiştiriyor kararını:
«Çünkü» diyor
«Savaşmayan bir tek kişi olsun, yok bu
şehirde.»

Çocuklar gönderilir cephe gerisine.
Kadınlarınsa gerekli kalmaları
erzak taşımak için döğüşen erkeklere.
Gönderildi, gitti çocuklar.
Madrid'de kimsenin yüzü gülümsemiyor artık
Franco Almanları
Condor Gönüllüler Birliği'ni yani
Madrid'i sistemli bir şekilde
bombalamakla görevlendirir.
Onlar Dünya tarihinde ilk olarak
yeni birşey sinayacaklar;
düşmanın maneviyatını kırmak için,
hem de sistemli bir şekilde,
sivil halkı bombalayacaklar.

Bir milyon kendi nüfusu şehrin,
ayrıca beşyüz bin mülteci.
Sığınaklar ve metro olsa olsa
yüzbin insan alır.

Şehrin dört bir yanında
pathyor yangın bombaları.
Ateşin ve saçılan kıvılcımların içinde
yürümekte insanlar.

Bombalarını bıraktıktan bir süre sonra uçaklar
geri geliyorlar alçalarak
mitralyöz ateşi açmak için
itfaiyecilere.

Yıkıntılara dalıp çocuklarını arıyor kadınlar.
Analarının ardında çocuklar çığlık çığlığa.
Gücü tükenmiş ihtiyarlar
sokaklarda yıkılıp kalıyorlar.
Göğü doldurmakta patlayan bombalarla
bağırışan insanların sesi...

«Salamanca mahallesinde müthiş bir faaliyet
var,

binlerce insan gelip konaklamakta buraya,
yağmur altında ve deli gibi esiyor rüzgar.
Her hane yenibaştan kuruyor ev düzenini,
diziliyor iskemleler, masalar,
kapacak, yatak, yorgan, şilte.
Ancak gariplik var bu yerleşişte:
ne duvarları var bu görünmez evlerin,
ne üstlerinde çatı.

Yağmurda, soğukta
tam onbin insan yaşamakta böylece.
Evler çoktan tıklım tıklım...
mahzenler, kaldırımlar...
köpek kulübeleri bile.
Sona kalanlar muhtaç gözlerle bakıyorlar
sokak ortasındaki bu iskân yerine,
yalvarıp yakarıyorlar bir ufacık köşe de
onlara verilsin diye;
çamurlu kaldırımda
veya üstünde asfaltın;
çoluk çocuğunu yerleştirmeye
iki arşınlık yer için
nerdeyse dileniyorlar.»

«Uyuyor Madrid,
yahut uyur süsü veriyor kendine.
Ne küçük bir ışık, ne bir cıvırtı.
Her iki dakikada bir
kulaklarımızın içinde vınlayan
o azrail ışığı, bundan böyle
gömülüp kalacak
bir ölüm sessizliğinin içine,
derin durgun bir suya atılmış bir taş gibi.
Ardından ne bir telaş havası koca şehirde,
ne bağrışıp çağrışma.
İşte gene tepemizde,
yıldızların tâ içinden içinden gelen
o vınlama...

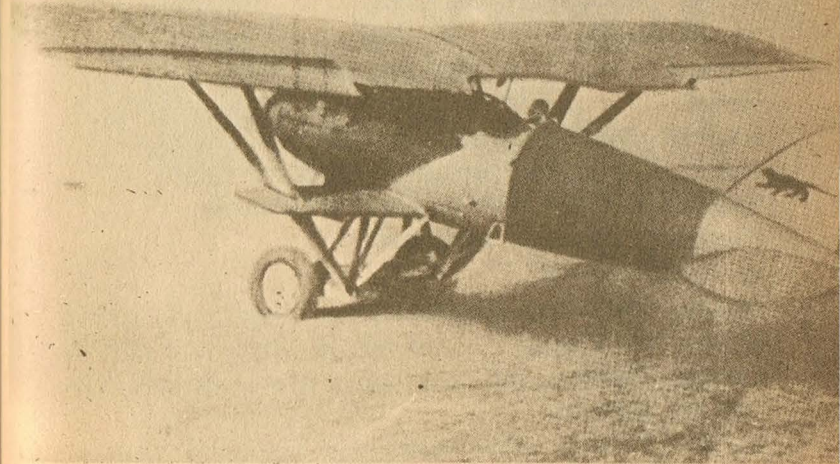
Mantarın şişenin ağzından çıkarkenki sesi.
Bir saniye, iki saniye, beş saniye derken...
geriye doğru kaçmaktayım bilmeden.
Sanki gelip de beni bulacakmış gibi
sanki o anda herşey tamam!
sanki yıkılıyor bütün şehir.
Oysa yerli yerinde duruyor Madrid.
Ne yıkılıyor, ne bozuyor istifini
yok hiçbir değişikliği:
taştan çehresi kalıyor hiç bozulmadan.
— Madrid'e... diyor arkadaşım,
aynı sözü tekrarlıyor her keresinde
kurulmuş bebek gibi.
Öğretiyor bana,
titreşen sinsi ışıkları
yıldızlardan ayırtetmeyi
öğretiyor avının peşinden atılan
köpekbalıklarının gözle takip etmeyi:
— Yok... Bu bir batarya ateşi, bizimkilere
cevap veren... Hah, bu onlar işte, ama bir başka
yeri bombalıyorlar.. Bu.. Bu işte.. Tamam...
Madrid'e...
Gecikince patlamalar
sanki sonu gelmez oluyor beklemenin..
Ne oluyor? Yoksa işin içinde başka bir şey mi
var?
Müthiş bir basınç.. Yükseliyor, yükseliyor..
Patlatıp, havaya uçuracakmış gibi bu buhar
kazanını.
Hah! Tamam işte! Kimi ölüyor,
kimi bu sefere mahsus, kurtarıyor canını.
Bir düzününün işi tamam
sekizyüz bin insan
bu sefer de atlattılar ölümü.
Her vınlamayla her patlama arasında
ölümle kucak kucağa
sekizyüz bin insan bu.»

Frankocu Salamanca radyosu
der ki:
«İspanya ne yapılarda,
ne şehirlerdedir; fikirlerde
ve Franco'nun büyüklüğündedir.
Savaştaız. İleri!
Çıneyip geçmek pahasına
kendi ölülerimizi!»

Göklerde

Cumhuriyet için bu macera
göklerde de
enternasyonal planda.
Rus uçaklarında ve
André Malraux'nun çeki düzen verdiği
Espana Hava Filotillas'ında
dünyanın dört bucağından gelmiş
pilotlar,
sayıca azlıklarına
ve teçhizatın yetersizliğine rağmen
gerektirdiği her keresinde
düşmana meydan okumaktadır

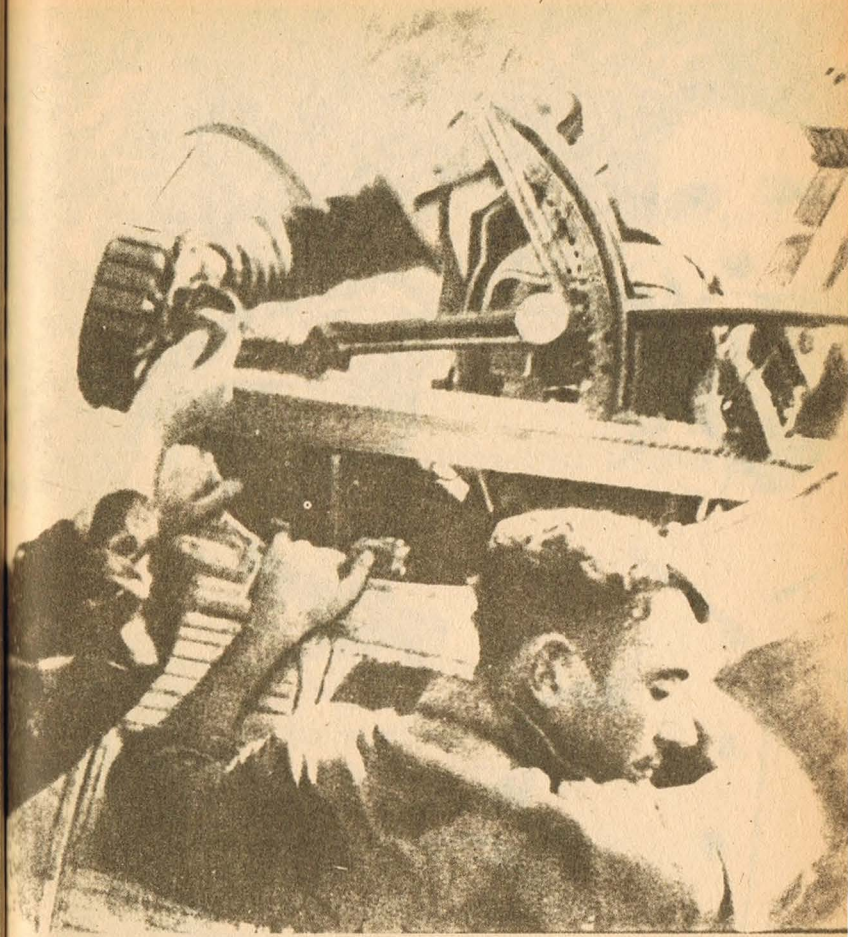

ve nerdeyse daima
galip çıkmaktadırlar
teke tek mücadeleden.
«Hepsi gönüllü,
hepsi bırakıp umutlarını bir kenara,
hatta bırakıp bir kenara,
tek tek, kişisel hürriyetlerini
yüce bütünün içinde erimişlerdi.
Bir kaynaktı bu insanla beslenen.
Bir tahıl ambarı.
İçlerinden alınıp bir avucu,
serpiliyordu tarlaya.»

SAINT-EXUPÉRY, Paris-Solr

Jar a m a v a d i s i

Madrid direniyor.
Bir çember içine alınması gerek.
Afrika Ordusu'ndan beş tugay
ve Condor Gönüllüler Birliği'nin topçu müfrezesi
Jarama vâdisine taarruza geçiyorlar.
Hedef:
Madrid - Valancia yolunu kesmek.
Enternasyonal müfrezeler,
Thaelman, André Marty, Abraham Lincoln,
Garibaldi, Dimitrov taburları
ve İngiliz taburu
başlatıyorlar karşı taarruzu.
Valleé du Jarama.
Jarama Valley.
Val del Jarama.
Jarama vadisine gömülenler,
her dili bilirdiler.

Onbeş kilometrelik cephe boyunca,
10 gün muharebe, 45.000 ölü.
Ama Cumhuriyet'in elinde kaldı Madrid - Valancia
yolu.
Çembere alınamadı şehir.

Guadalajara

Mussolini Franco'nun başaramadığı şeyi başarmak ister:
ister ki onun olsun Madrid'i düşürmek şerefi.
8 mart 1937 günü
30.000 İtalyan,
«Kara Gömlekliler»,
«Kara Mızraklar»,
Littorio tümeni;
desteğinde
20.000 faslı ve karloscu lejyon askerinin
ve 250 hücum tankının arkasına takılıp
taarruza geçer.
Zorlarlar Cumhuriyetçi cepheyi
Guadalajara'da.
Madrid kuzeyinden
çevrilmek tehlikesindedir.
Bu tehdit karşısında
Lister tümeni yollarır cepheye
General Pavlov'un kumanda ettiği
rus tanklarının gerisinde
girildikten sonra savaş düzenine
başlar karşı taarruz.
Bu karşı taarruzun şiddetinden
yılarak «Kara Gömlekliler»
başlarlar kaçışmaya.
Bozdundur bu.
Koyup giderler
30 top, 150 mitralyöz ve 1.300 kamyonu
savaş meydanında.
Beş misli düşmana karşı
Guadalajara'da zafer
Cumhuriyetçilerindir.

Oniki İtalyan taburu
kurmay heyetleriyle birlikte
esir.

Guadalajara'daki bozgun haberini duyar
duymaz

Mussolini demeç verir:
«Savaşı kazanmadan yurda dönen
her İtalyan kurşuna dizilecektir.»

M ü d a h a l e s i z l i k

Diplomatlar bakımından
İspanya İç Savaşı
umulmadık bir anda patlak verir.
Fransa'yla Sovyetler Birliği
savaş istememektedir,
isteseler de zaferini Cumhuriyet'in.
Fransa'da hükümet başkanı Léon Blum
bir sosyalist olmak hasebiyle
İspanya Cumhuriyeti'nin
tabii destekçisidir,
ama Fransa'da iç barışı korumak uğruna
herşeyi feda etmesi gereklidir.

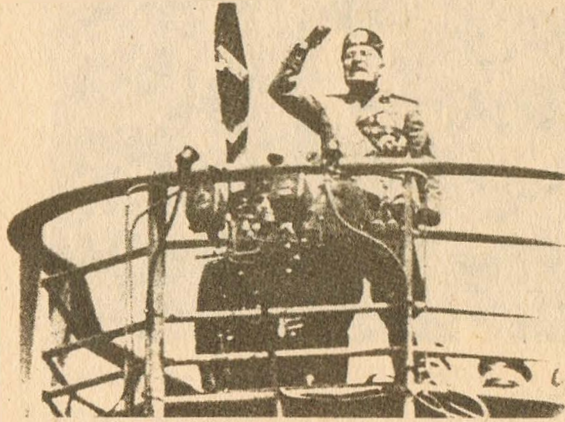
İspanya İç Savaşı'na
müdahalesizlik ilkesini
o bulup atar ortaya.
İngiltere'yle Amerika Birleşik Devletleri
temelde tecritçi siyasetleriyle
sığınırılar mutlak tarafsızlık ilkesine.

Josef Stalin
İspanya Cumhuriyeti'nin zaferi için
gayret gösterir,
ama herşeyden önce
gözönünde bulundurur güvenliğini
kendi memleketinin.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı
Franklin Roosevelt
ayrılmaz Amerika'nın geleneksel tavrından,
doktrini: tarafsızlık.
Roma - Berlin mihveri
Franco'nun zaferini istemektedir,
ama hazır değildir henüz bir dünya savaşına
Alman ve İtalyan orduları.
Adolf Hitler onaylar müdahalesizlik ilkesini,

amacı bellidir:
zaman kazanmak.
Franco'yu desteklediğini
açıkça ilan etmektedir.
Benito Mussolini.

Hazırdır savaşmağa, ama tek başına değil.
İngiltere Başbakanı
Neville Chamberlain,
barışı korumak amacıyla
diktatörlerle bir antlaşma istemektedir.

Bütün bu çelişik görüşleri
bir sonuca bağlamak için
bir Komite toplanır Londra'da.
Bütün ülkelerin üyeleri
resmen kabul ederler
İspanya Savaşı'na müdahale etmemeği.

Demeye kalmaz, Almanya
Kondor Gönüllüler Birliği'ni gönderir Franco'ya
ve itham eder Sovyetler Birliği'ni
İspanya Cumhuriyeti'ne tanklar göndermekle.
İtalya Fransa'yı
İspanya Cumhuriyeti'yle silah ticareti
yapmakla suçlayarak,
Franco'ya gönderir bir seferî birliği.
İngiltere'yle Amerika Birleşik Devletleri'ne
gelinece

kınarlar herkesi.

Oysa atı alan üsküdarı geçmiştir çoktan.
İtalyan seferî birliğiyle Condor gönüllüleri
katılmaktadır en ön saflarda
zaferine Franco'nun.

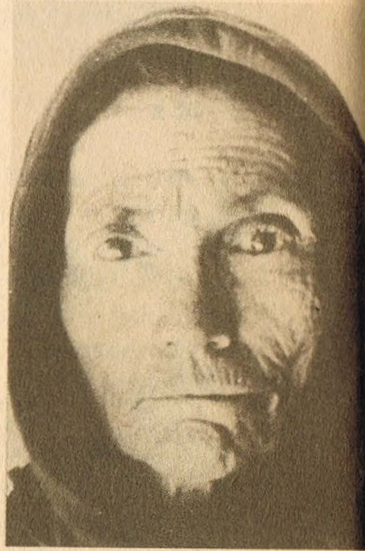
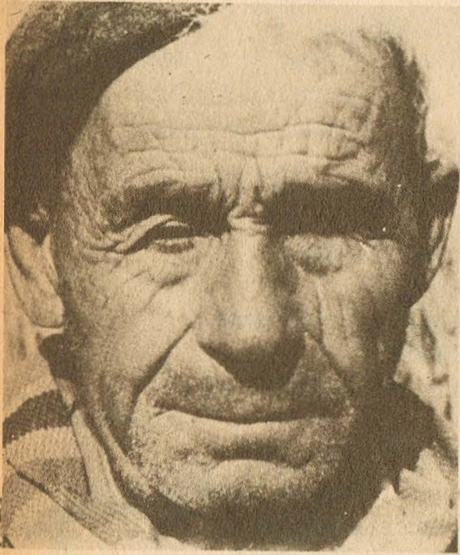

Malaga

Madrid'de geri püskürtülen Franco
güneyden saldırır.
Güneyin geniş düzgün yolları
zırhlı birliklerin
ve motorize kuvvetlerin yarar işine.
Cumhuriyet'in milisleri
general Roatta kumandasındaki İtalyan
taburları

ve albay rütbeli Sevilla Dükü'nün
milliyetçi birlikleri tarafından yarılr.
Cumhuriyetçi savunma kırılmıştır.
Malaga muhasaradadır.
6 şubat 1937 de,
Frankocu birliklerle İtalyan birlikleri
önünde
yenilgiye uğrar, 40.000 kişilik
milis kuvvetleri Cumhuriyet'in.
Malaga düşer.
Güneyde ve Malaga'da
bastırma harekâtı insafsızdır.
Şehrin düşüşünü takip eden
bir hafta içinde,

Cumhuriyet'in sempatizanları, militanları,
işçiler, kadınlar ve köylüler
öldürülür
sorgusuz sualsiz.
Allahın her günü şafak vakti
bir de akşam üstü
meşum arabalar gelip teslim alır kurbanları.
Kumsalda kurşuna dizip insanları
yakarlar mezarlık kıyılarında.

B i r t a n ı k

Franco'nun rızası ve
icazetiyle Kilise'nin
girişilen büyük katliam
nefretini uyandırır
olayları yaşayan bir tanığın:

Georges Bernanos'dur adı.

Yazar ki

«Ay Altında Büyük Mezarlıklar»
adlı kitabında:

«Her akşam, uzak dağ köylerinde
tarladan dönüş saatinde
insanları alıp götürüyorlardı:
son yolculuklarıydı bu onların.

Gömlekleri terden omuzlarına yapışmıştı,

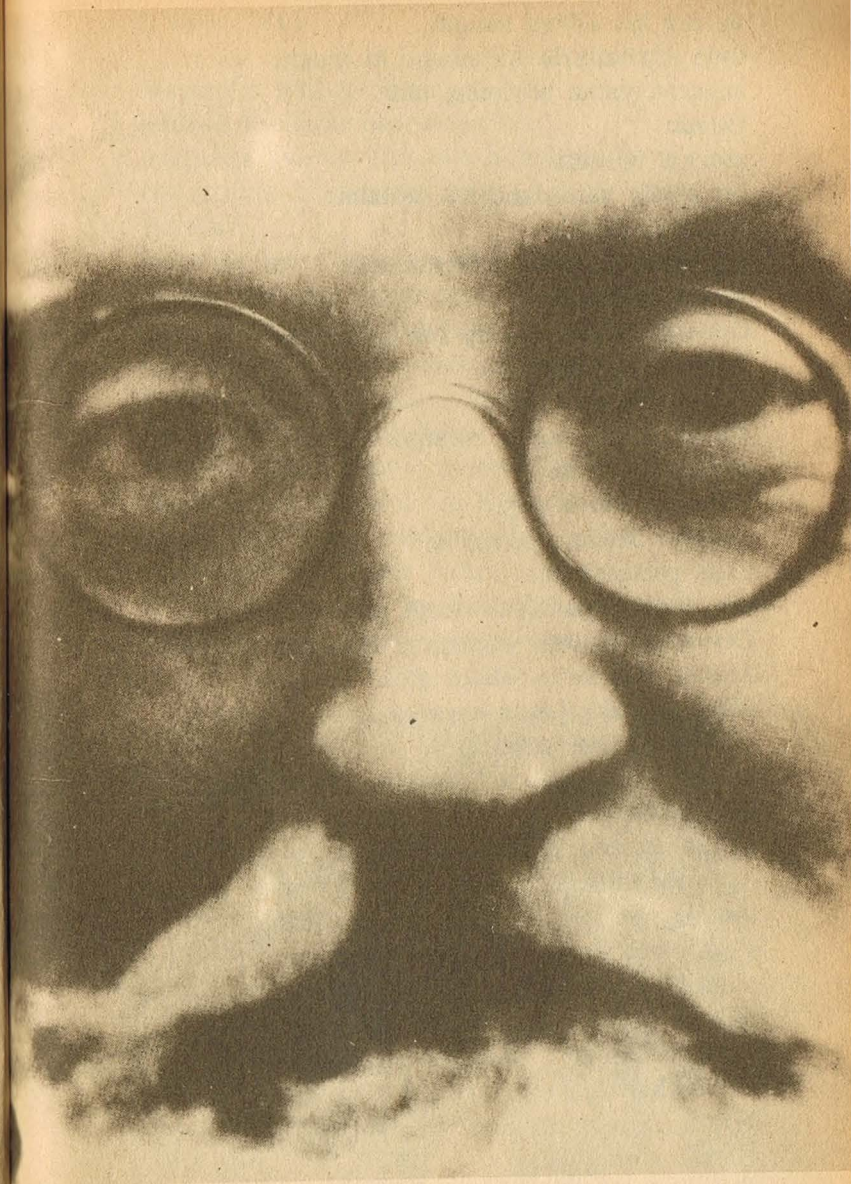

günün yorgunluğunu üstlerinden atmamıştılar.
Yarısı içilmiş bir çorba çanağı kalmış masada.
Koltuğunun altında tertemiz bir çıkınla
soluk soluğa bir kadın
zor yetişiyordu arkalarından
bahçe kapısına:
«A Dios! Recuerdos!»

«Bir işe yaramaz, kalsın.
Hem uyandırma çocukları sakın.
Beni hapse götürüyorsunuz, değil mi senor?»
«Perfemente» yani «iyi bildin»
diye cevap veriyor öldürecek olan
ki, kimi zaman
yirmi bile değildir yaşı.»

Unamuno karşı çıkıyor

Franco'nun demeci:
«Gerekirse,
yarısını kurşuna
dizdireceğim İspanya'nın.»
Kimseden çıt çıkmaz.
Kimse dikilmez karşısına.
Bir tek kişi hariç:
bir yaşlı filozof,
«Hayatın Trajik Duygusu» nun yazarı,
Salamanca Üniversitesi'nde rektör,
usta düşünürü neslinin,
Miguel de Unamuno.
Ayrılmamıştı, milliyetçilerin nüfuz bölgesinde kalan
üniversitesinin başından.
«İrk Bayramı Günü»
Salamanca'da,
Üniversite'nin büyük konferans salonunda
toplantı var.
Savaş malûlü
Frankocu general Millan Astray,
Katalonya'ya ve Basklar'a
küfür yağdırmaktadır
ve taraftarları haykırmakta birağızdan:

«Yaşasın ölüm!» diye.

Unamuno ağır ağır kalkar yerinden
ve der ki: «Kimi zaman,
öyle durumlarla karşılaşır ki insan,
susarsa yalan söylemiş olur.

Demin

marazı ve sefil

bir sözün yankılandığını işittim:

Yaşasın ölüm!

Bu barbarca çelişki benim için
iğrenti vericidir.

General Millan Astray bir malûldür.

Ayıp birşey değil bu.

Cervantes de öyleydi.

Ne yazık ki, bugün İspanya
sakatlarla dolu.

Bana acı veren şey,

general Millan Astray'ın

kitle psikolojisine

bir zemin hazırlayabileceği düşüncesidir.

Cervantes'in ruh yüceliğine ermemiş bir sakat

acısını, çok kere olduğu gibi,

etrafına sakatlıklar saçarak

dindirmek istemektedir.»

Sonra bizzat Millan Astray'a çevirir başını:

«Yeneceksiniz,

çünkü istemediğiniz kadar kabagüç var elinizde.

Ama inandıramıyacaksınız. İnandırmak için

ikna etmek lâzım. İkna etmek içinse

sizde olmayan birşey gerekli:

mücadelesinde haklı ve doğru olmak.

Sizi İspanya'yı düşünmeğe çağırıyorum,

çünkü biliyorum, faydası yok bunun.

Söyleceklerim bu kadar.»

Bir emirle evinde gözaltına alınan

Miguel Unamuno,

bu olaydan birkaç hafta sonra,

kalbi kırık,

yumar gözlerini hayata.

Bask ülkesi

Madrid'le irtibatı kesilmiş,
irtibatı kesilmiş Barcelona'dan,
uzağında kalmış Valancia hükümetinin,
tek başına sürdürmektedir

Basklar

baba yadigârı demokrasinin, hürriyet hakkının
ve kendi dilinin kavgasını.

Yüzyıllardan beri Basklar

muhtariyet için mücadele etmektedir.

Franco hayır der buna, Cumhuriyet evet:

Basklar Cumhuriyetçidir.

Başkan Aguirre'nin yönetimindeki

Basklar ülkesi - yeni adı Euzkadi -

kendi öz savaşını vermektedir.

Basklar'daki ruhban sınıfı,

doğrudan doğruya kendi halkının içinden gelme,
desteklemekte Euzkadi'nin davasını.

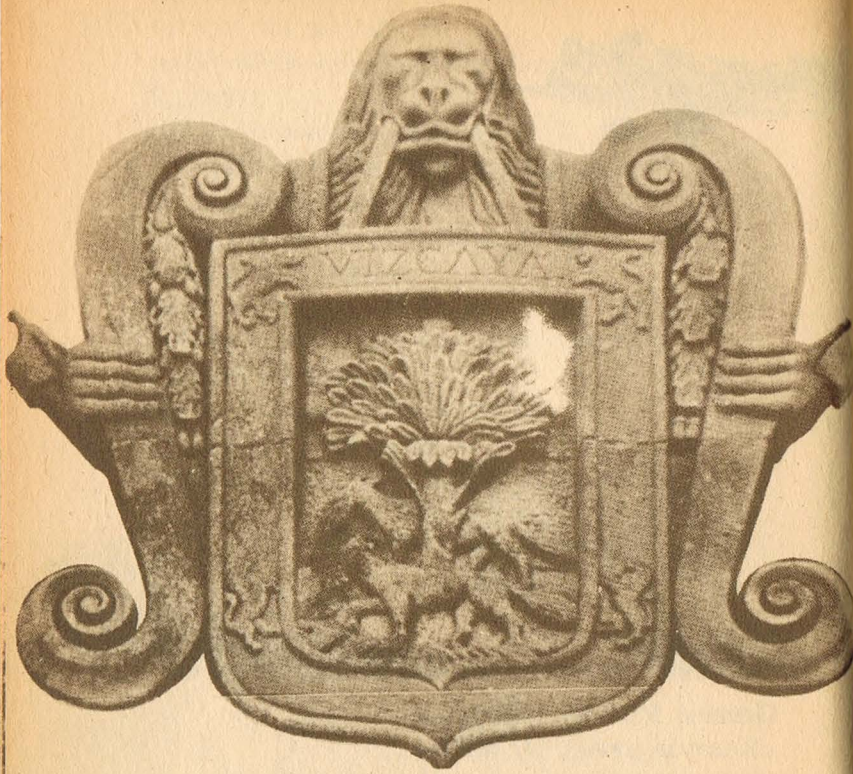

Bütün İspanya'da,
Cumhuriyet'in yanında yer alan,
tek ruhban sınıfıdır bu.
Asturya'nın komşusu olan Bask eyaletlerinde
İç Savaş
pek zor olmamıştı başlarda.
Azınlıkta bulunan frankocu isyancılar
bir tek Oviedo'da
bir ihanetten yararlanarak o da,
galip gelebilmişlerdi.
Bask milisleriyle Asturya maden işçilerinin
zaferle yürüttükleri baskın savaşlarıyla
İspanya'nın kuzeyi
elinde kalmıştı Cumhuriyet'in.
22 mart 1937 de, Franco
Basklara karşı bir taarruza karar verir.

General Mola'nın ultiyatomu:
«Kuzeyde savaşı bir an önce
bitirmeye karar vermiş bulunuyorum.
Silahlarını kendiliğinden teslim edenlerin
hayatları bağışlanacak ve malına mülküne
dokunulmayacaktır.

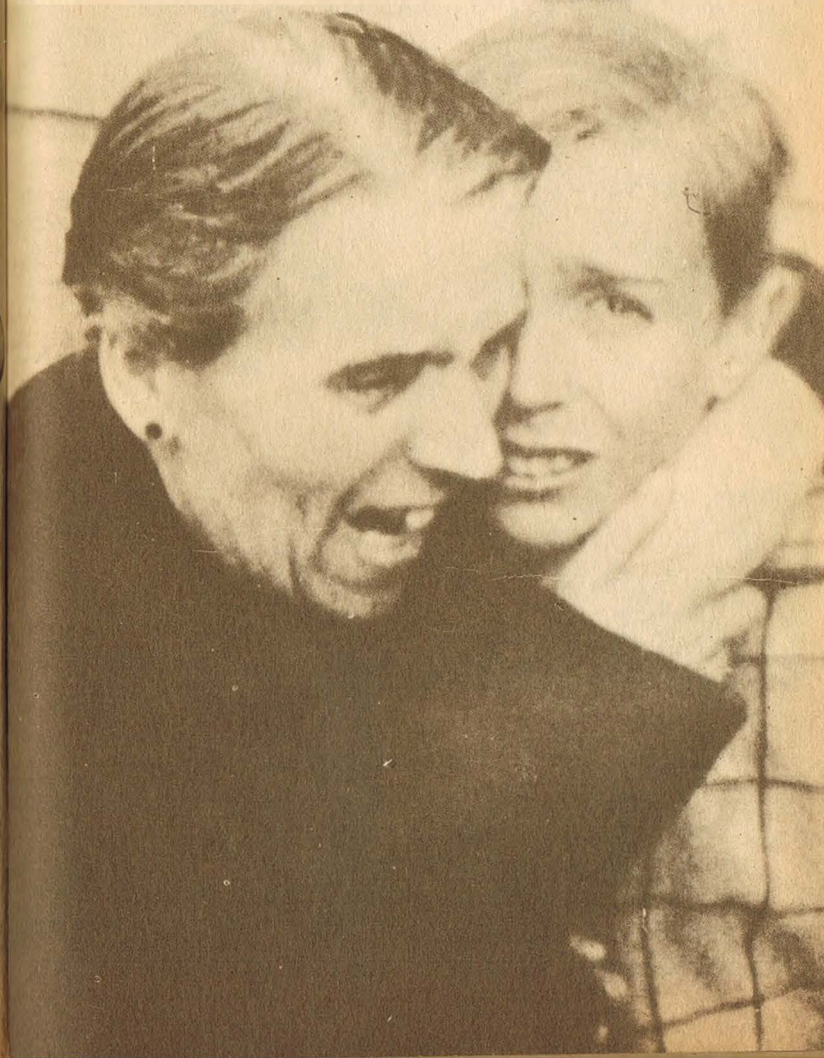
Ama derhal itaat sağlanmazsa
bütün Biskay'ı yerle bir edeceğim.»
Kondor Gönüllüler Birliği
yeni bir bombardıman şekli deniyor:
«halı dokur gibi bombalama» dedikleri...
Neticeleri,
itinayla çekilmiş resimlerle
bildiriliyor Berlin'e
ve çok ilgi çekici bulunuyor
Luftwaffe'nin başı,
Mareşal Göring tarafından.

Guernica

Basklar'da kutsal bir şehir vardır,
adı Guernica.
Yüzyıllar boyunca İspanya kırılları
Guernica'nın ihtiyar meşesinin
altında durup
ant içerlerdi saygılı olacaklarına
Baskların hürriyet ve haklarına.
Kutsal Guernica'nın meşesinin altına
gelirdi eskiler,
hak dağıtmağa,
kurmağa hükümranlığını adaletin.

26 nisan 1937
günlerden pazar.
Her pazar Guernicalı'lar
şehirde pazar kururlar;
o gün de öyleydi...

Guernica'nın ufku sararı
dört ulu tepeydi.
Akşamın saat beşi...
Akşamın saat beşinde, dört tepenin dördünden
göründü Heinkel III ve Junker 52 uçakları.
Uç saat sürdü bombardıman.
Her yirmi dakikada bir muntazam
gökten bomba yağıyordu.
Bir bombanın ağırlığı beşyüz kilo.
Guernica'nın şehir merkezi yerle bir olmuştu.
1.654 ölü,
889 yaralı...

Ve bütün nüfusu Guernica'nın yedibindi.
Alman generali Galland,
kumandanı Alman avcı uçaklarının,
demoşti ki çok sonraları: «Guernica
bir askerî hedef değıl, sadece,
hatırladıkça hâlâ insanın yüreğini sızlatan
bir hataydı.»

Piskoposlara gönderilen mektup

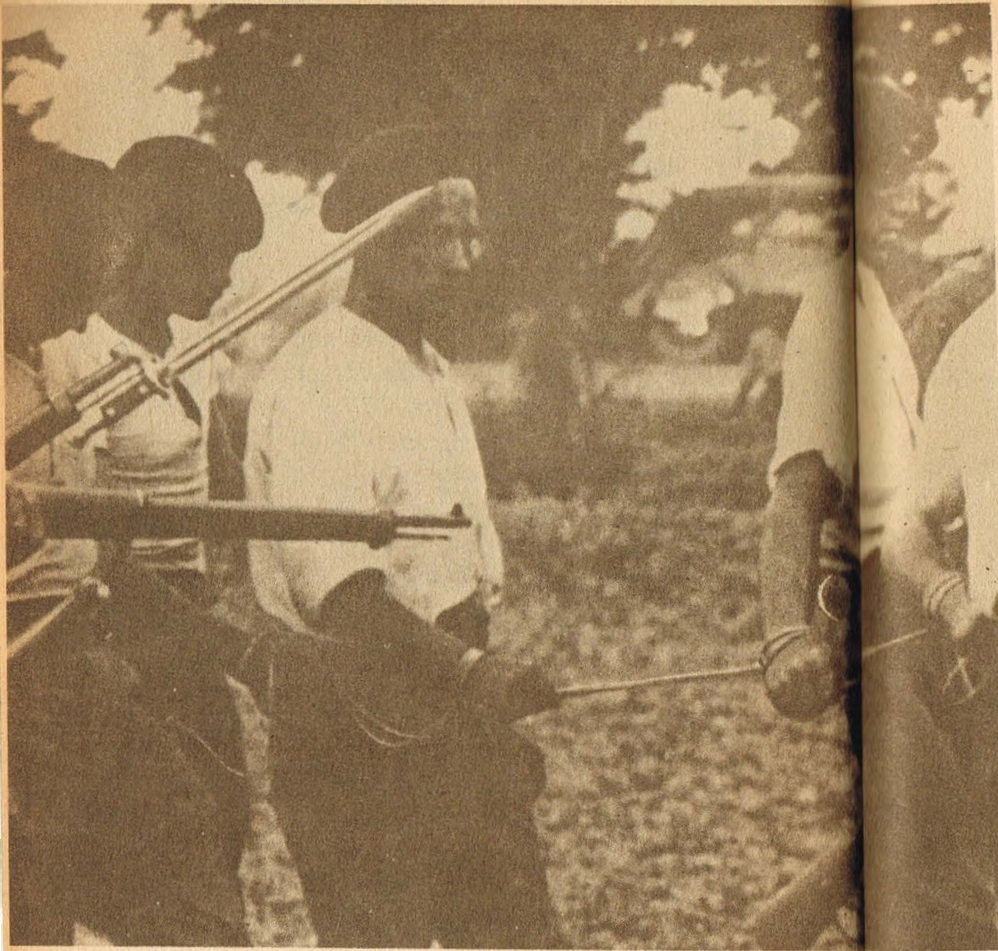
Suçları
ayaklanmaya katılmamak olan
Basklar halkının katliamı
bütün katolik dünyasında
şimşekleri üstüne çeker.
Bu kızgınlığa bir cevap olmak üzere
ve Franco'nun isteğiyle
İspanya Kilisesi'nin başı
kardinal Goma y Toma,
bütün dünya piskoposlarına
ortak bir mektup kaleme alır:
«İnsanoğlunun yaşadığı durumlar
ve aynı zamanda Takdir-i İlâhi
öyle gerektirir ki,
aslında insanlığın başına musallat

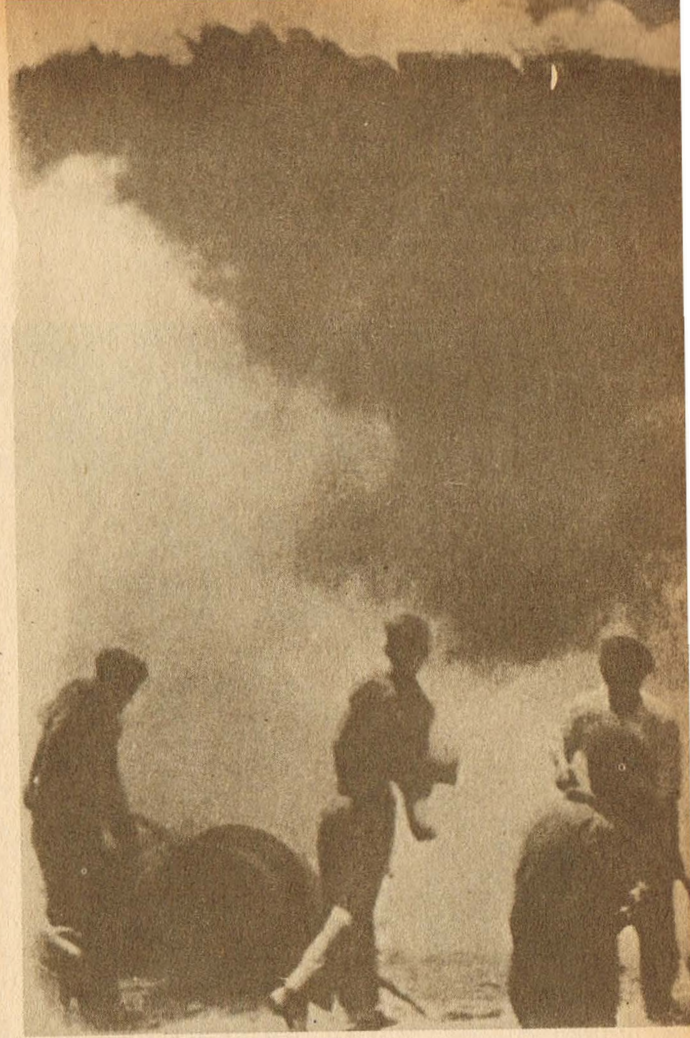
en büyük afetlerden biri olduğu halde,
savaş, bazen,
hadiseleri adaletin rayına oturtmak
ve onlar üzerinde barışın hükümrانlığını
kurmak için,
kahramanlık isteyen tek çare hâline gelir...
Ve bugüne kadar, bu anlamda, yeri e
bir başka çözüm yolu getirmek mümkün
olamamıştır.
İşte bunun içindir ki, kilisemiz,
kaynağını Barış ilkesinden aldığını bildiği halde,
savaşın ilkelerini takdis etmektedir...
Bugün, barışı ve adaleti
- ve onlardan doğacak nimetleri -
yeniden elde etmek için
bütün umudumuzu milli hareketin zaferine
bağlamaktan başka
tutulacak yol kalmamıştır.»

Basklı papazlar

Basklı onaltı papaz kurşuna dizilir,
278 i boylar hapsi
1.300 ü «istenmiyen adam» ilân edilir.
Suçları: İsa'nın varlığını
Cumhuriyet'in içinde yaşatmak.
Bu kıyımın arkasından
François Mauriac'ın cevabı şudur:
«Diyoruz ki biz,
cübbelerine birer Kutsal Kalp, yani
İsa'nın kutsal işareti
iliştirilmiş olan Moro'ların
işlediği bu cinayetler,
bu sistemli insan temizliği,
katolik ve kendine İsa'nın Askeri diyen
bir önderin emrinde,
Alman ve İtalyan havacılarının
gerilerinde bıraktıkları kadın ve çocuk
cesetleri..

evet, diyoruz ki
 ište bütün bunlarda,
 sonuçları itibariyle,
 herşey bir yana, el üstünde tuttuğumuz davaya,
 yani Allah'ın yeryüzündeki hükümlerine
 ters düşen, korkunç, feci
 bir gaddarlık yatmaktadır.»

Demir Çember

Taarruzun başında
 kalan Basklı birlikler
 Demir Çember'in yani
 Bilbao müstahkem hattının
 gerisine çekilirler.

Franco ordusundaki
Alman ve İtalyan topçu birlikleri
yararlar Demir Çember'i.
Navarra tümeni, Moro'lar, İtalyanlar
saldırırlar açılan gedikten.

Motorize güçlerin üstünlüğüne boyun eğen
Basklar Ordusu, son bir muharebe verir
geri hatlarda
kendisinin üç katı düşmana karşı.
Bask ülkesinde

hürriyetlerin sonu olur bu.

Bask dili yasak edilir,

hapis cezası konur uymayanlara.

Bask ülkesinin başşehri Bilbao
düğmüştür.

Sekiz hafta içinde

Franco kuvvetlerinin hakimiyetine geçer
bütün Kuzey.

İtalyanlar Santander'i alırlar.

Faşlı birliklerle lejyon birlikleri
işgal ederler Gijon'u.

Dağlara çekilen

Asturya maden işçileri

bırakılmıyacaktır ellerinden silahları
ta 1941 e kadar.

S ü r g ü n

Savaşı
yekvücut bir halk olmak için
yapmışlardır.

Oysa savaş onları
sürgüne yollamağa zorladı çocuklarını
Bu çocuklar ki, arzuluydular savaşımaya
cesaretlerini göstermekten menedildiler.
Bu çocuklar ki, ölmeyi bilirdiler
askerler gibi;
bir tek ağlayabildiler.
Birçoğu bu çocukların
görniyecekler bir daha
yurtlarını.
Büyüyecekler yadellerde
Meksika'da
Rusya'da
Fransa'da
İngiltere'de.

Brunete

«İspanya topraklarında savaş,
başka yerlerde olduğu gibi
bir muharebeler dizisi değil,
bir facialar zinciri olarak geçer.»
Sakin Brunete kasabası,
Cumhuriyetçi taarruz için
vuruş noktası olarak seçilmiştir.
Hedef: Madrid'in etrafındaki
kıskacı gevşetmek ve Franco'yu
Kuzey Cephesi'ndeki askerlerin
geri çekmeğe zorlamaktır.
Cumhuriyetçi generallerin en itibarlıları
Miaja, Modesto, Lister, El Campesino,
Enternasyonal Müfrezeleri'nin vurucu güçleri,
Abraham Lincoln, Çapayev, Dimitrov
ve George Washington taburları,
ceman 50.000 kişilik bir ordu

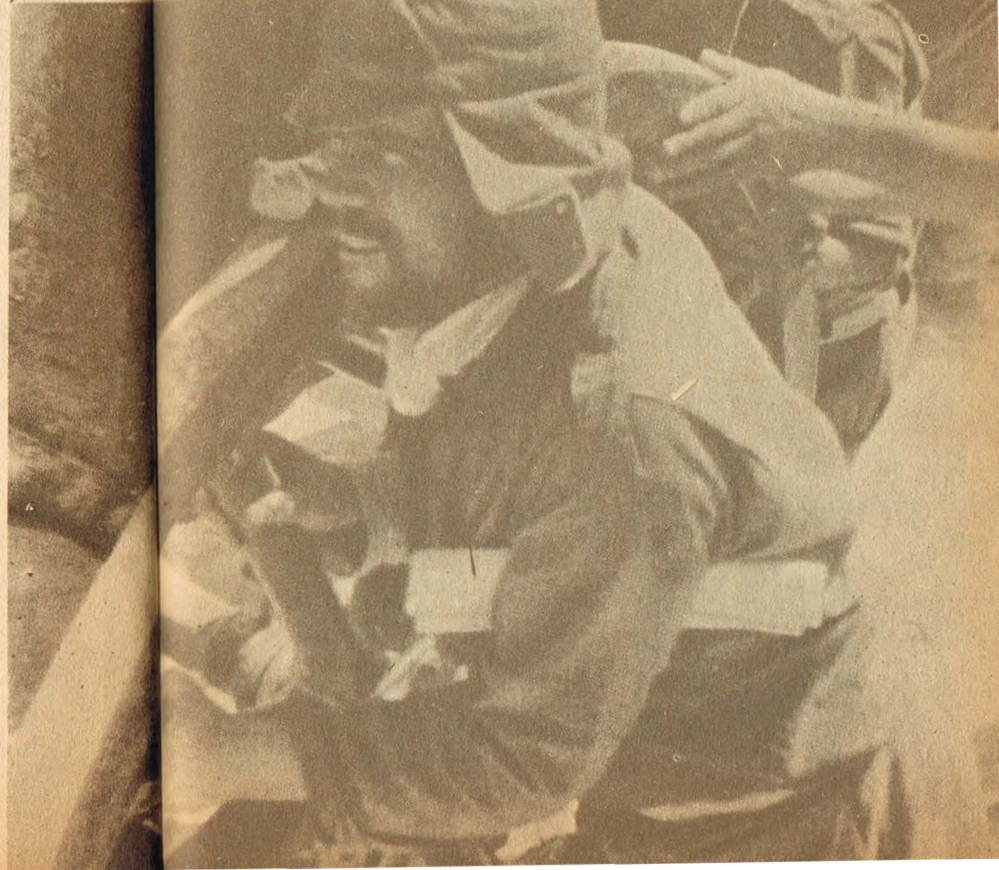

128 tankın desteğinde
beklenmedik bir anda Brunete'ye yüklenirler.
Ele geçmiştir Brunete.
İlk andaki başarılarını kullanmayı
beceremeyip cumhuriyetçiler
zaman kaybeder,
karşı taarruz fırsatı verirler
Frankocu general Varela'ya
Brunete boyna el değiştirir.
Güneşte kavrulan şu harabeler yığını için
oniki gün muharebe, kırk bin ölü.
Cumhuriyetin kazandığı mesafe:
beş kilometre.

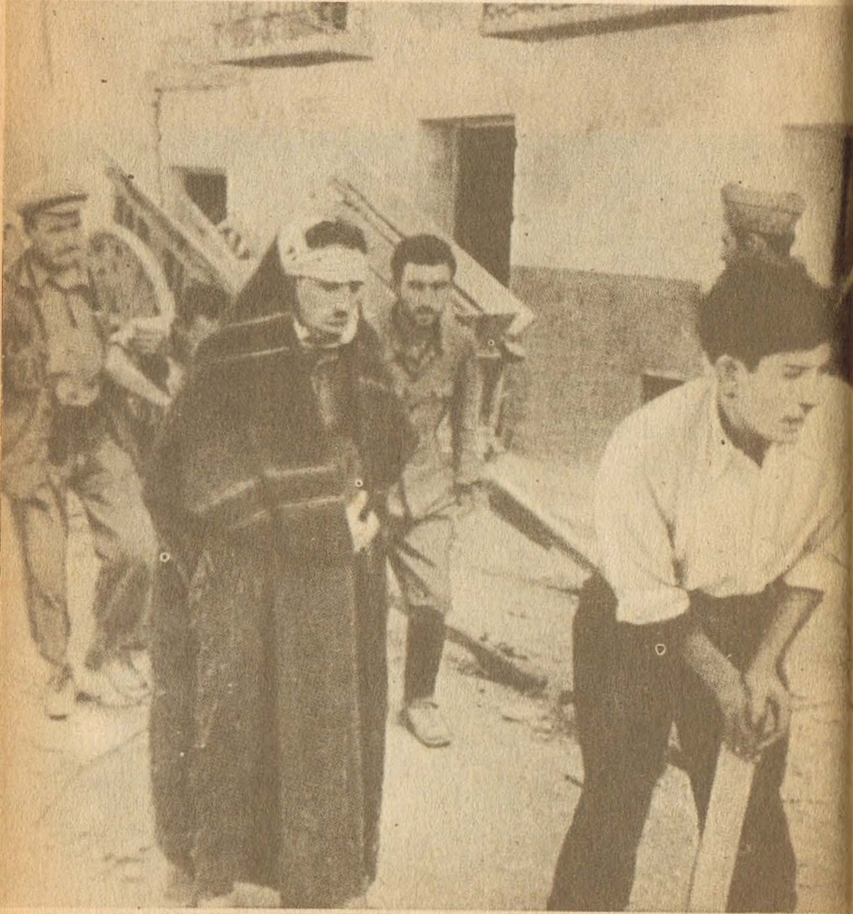
Belchite

Brunete'den bir ay sonra
Cumhuriyet yeniden taarruza geçer.
Taarruz noktası:
tahkim edilmiş, küçük Belchite kasabası.
Ayaklanma hareketinin başından beri
Belchite ve Zaraguza
Cumhuriyet'in milislerine direnmektedir.
Belchite'de kopar curcuna.
Cumhuriyetçi general Rojo der ki:
«Yiğitlikle yiğitliğin kavgasıdır bu,

kahramanlıkla kahramanlığın.
Çünkü burada, İspanyollar İspanyollara karşı
bir muharebe vermektedir.»
Frankocu general Yagüe de der ki:
«Kızallar azimle döğüşüyorlar,
Çünkü onlar da İspanyollar,
onlar da doğmuşlar,
kasları çelikleştiren,
yüreklere çelik gibi su veren,
bu kutsal topraklarda...

Neticede,
onlar da yılmaz ve kahramandır.»
Cumhuriyet Belchite'yi ele geçirir,
zaman kazanır ama,
kaybeder birçok evladını.

Sorunlar

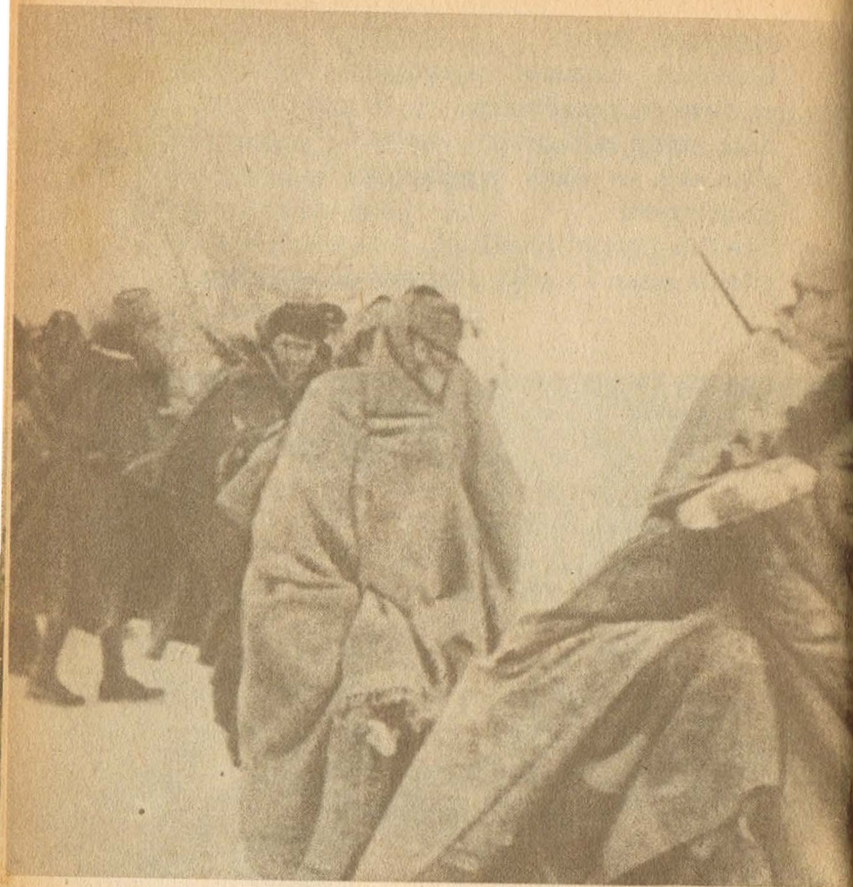
Sorunlar çok ve çeşitliydi.
Cumhuriyet bir yandan savaşı
bir yandan tarım reformunu yapmak zorundaydı.
Hem kendini
hem de kendi yolunda düşünenleri
beslemesi gerekti.

Basklar ülkesinde, Brunete'de,
Belchite'de döğüşülürken,
döğüşülürken Madrid'de,
Valancia'daydı Cumhuriyet Hükümeti'nin merkezi.
Hükümetlerin biri bozulup biri kuruluyordu.
Bir hükümet başkanı gidiyor,
yerine geliyordu bir yenisi,
klasik demokrasinin kurallarına göre :
Giral, Largo Caballero, Negrin.
Güttükleri aynı siyasetti
ve hepsinde aynı siyasi yetersizlik.
Karar verme yetkisiyse başka yerlerdeydi:
Madrid'de general Miaja,
Barcelona'da Başkan Companys,
Başkan Aguirre Bilbao'da.
Cumhuriyet hem hürriyetin
hem de kültürün tadına
doymak zorundaydı insanları.
Bir cephe kurmalıydı
hem crtak mücadele adına,
hem de Partiler'in tekeli anlaşılarına
karşı.
Pek çoktu bu partiler ve bölünmüşlerdi.
Aşırı solun partisi P.O.U.M.
gerçekleşsin istiyordu aynı anda
devrimle zafer...
Emekçilerin çoğunluğunu
peşlerinden sürükleyen
C.N.T. ve F.A.I.'nin anarşistleri
disiplinsiz bir zafer
ve devletsiz bir halk
istemekteydiler.
Ama nasıl gücü sosyalist Parti'yle
Komünist Parti elinde bulunduruyordu,
Sosyalist Parti'nin sayıca üstünlüğü

sağlıyordu bunu,
Komünist partininse, cevvaliği
ve biraz da rus silâhları.
Ama siyasi çekışmeler
silah elde ve sokak harekâtıyla
çözülüyordu.
İşte Cumhuriyet Hükümeti,
gitgide artan bir silâh kıtlığının da eklendiği,

bu şartlar içinde
ve bünyesindeki bu çelişkilerle,
meslekten bir askerin yönettiği
ayaklanmacı Burgos Hükümeti'ne karşı
askeri planda bir savaşı
yürütmek zorundaydı.

Teruel

İç güçlüklerin getirdiği acelecilikle
ve Franco'nun yeniden
Madrid'e saldıracağından pirelenip
Cumhuriyetçiler taarruza geçerler
kış ortasında
Teruel'e.

Hemen düşecek gibi olur Teruel, ama
karakış muharebelerin keser hızını.
Sıfırın altında 18 derecede
araç gereç işlemez olur,
donar askerler.
Başta şaşkınlığa düşen Franco
şiddetli bir karşı taarruza geçer.
Daracık bir alanda, 180.000 savaşçı,
karda, kışta kıyamette,
birbirinin üstüne yığılır.
Durulur cephe.

Hava yeniden elverince,
sayıları yüzbine varan Cumhuriyetçiler
hücuma kalkarlar yeniden
Teruel üzerine.

Ev ev, virane virane bütün şehir,
geçer Cumhuriyetçilerin eline.
8 ocak 1938 günlü resmî bildiride
haber verilir ki:

«Teruel tamamen Cumhuriyet'indir.»

On güne varmadan Teruel
yeniden kuşatılır.

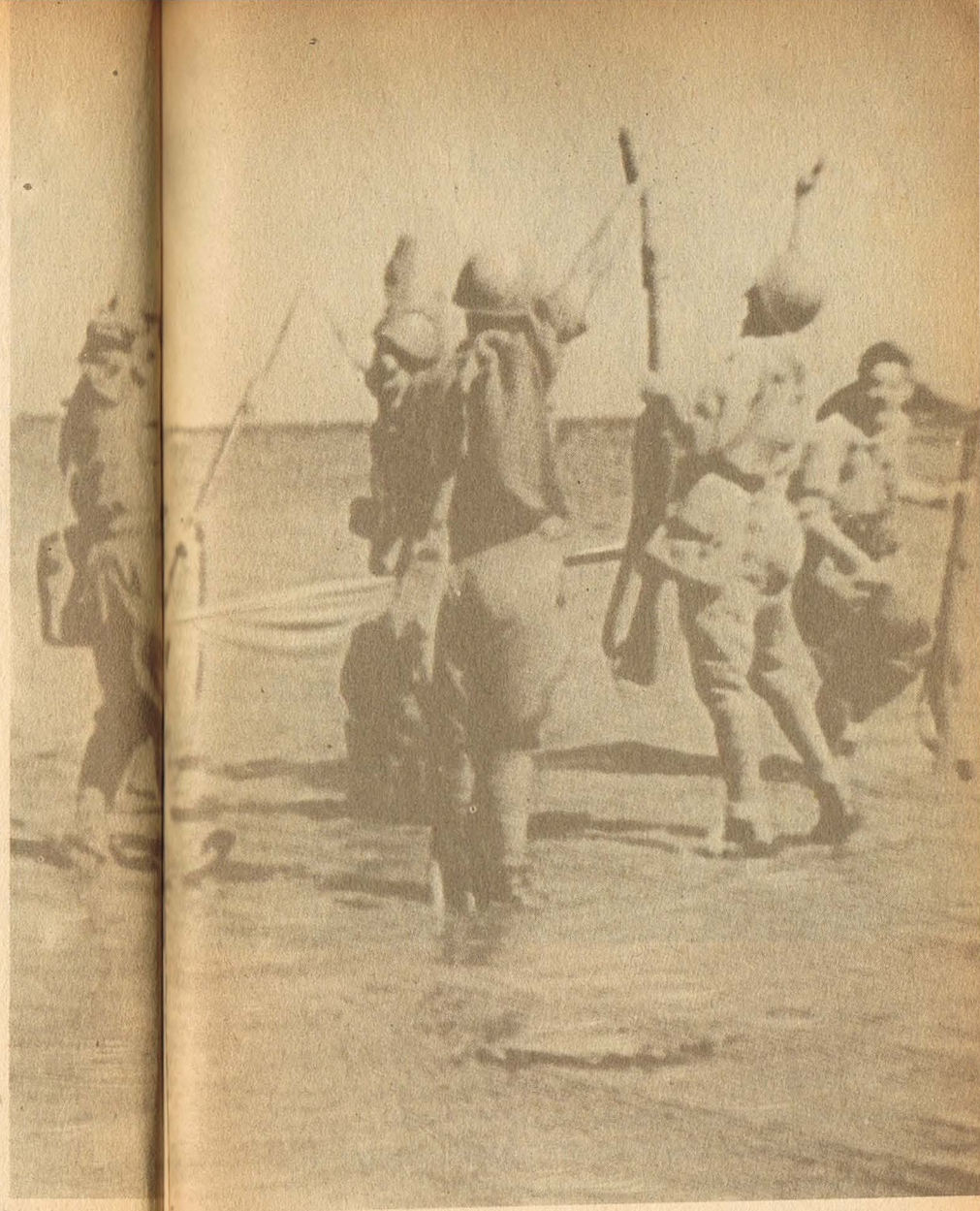
İtalyan tanklarının desteğiyle
Afrika Ordusu karşı taarruza geçer.
İki gün içinde Cumhuriyet
kaybeder onbeşbin insanını.
Teruel harabelerinin üstünde
frankocuların bayrağıdır
artık dalgalanmakta olan.

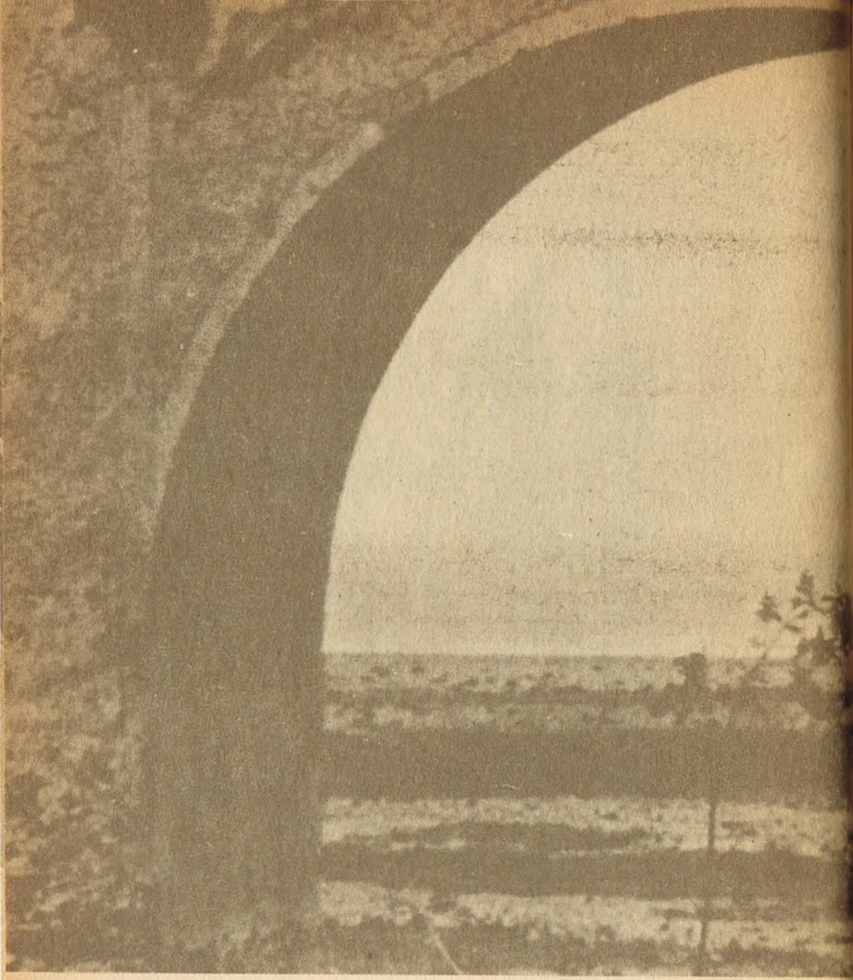

Vinaroz

Denge kesinlikle kırılmıştır.
Teçhizatı yetersiz, gücü tükenmiş
Cumhuriyet Ordusu
bütün cephelerde
ricata başlamıştır.
Franco'nun birlikleri
15 nisan 1938 de,
Vinaroz'da ulaşırlar Akdeniz'e.
Cumhuriyet ortadan ikiye bölünmüştür artık,
Barcelona ayrılmıştır Madrid'den.

Yeni düzen

Bundan böyle,
İspanya'nın üçte ikisinde
yeni düzen, frankocu düzen hüküm sürmektedir.
Nasyonal - Sendikalist Devlet'in
üç temel direği:
— Ordu,

— Kilise
— Parti.
Sivil halkın
yetenek eksiklerini
ve ahlâki kusurlarını
görüş gidermek
askerilerin görev ve haklarıdır.
Mahallelerin, semtlerin
sokakların, evlerin başında
yani başında heryerin
Falanj'ın militanları...

Hayatın amaçları şunlardır:
döğüş, fedakarlık,
metanet, disiplin, mücadele.

Saat onda

Sevilla Radyosu'nda

general Queipo Llano'nun söylediklerine
kulak vermek lazımdır.

«Nerede olursa olsunlar,
hatta yerin dibinde bile,

arayıp bulacağım düşmanlarımızı.

Kurşuna dizeceğim yeniden oldukları yerde,
yeniden öldüreceğim, ölmüş olanları.»

Üç polis teşkilatının,

Seguridad'ın, Gizli Polis'in

ve Falanj Polisi'nin himayesi altında

halka ezberletilir yeni, milliyetçi dua:

«İman ederim Franco'ya, herşeye kadir olan;
büyük İspanya'nın ve düzenli bir ordu disiplinin
yaratıcısına;

şereflerin en büyüğüyle taçlanmış olana;

can çekişen İspanya'nın kurtarıcısına

ve en aman bilmez sosyal adaletin

gölgesinde doğan

yeni İspanya'nın yapıcısına.

Mülkiyete ve

biz İspanyolların üstünde yürüyeceğimiz

gelenekçi yolundan

ayrılmayan

İspanya'nın büyüklüğüne;

yürekten pişmanlık duyanların affedileceğine;

eski meslek loncalarının

korporasyonlar halinde

yeniden diriltileceğine;

sürekli bir huzur ve sukûnun var olacağına

iman ederim.

Amin.»

Ebro nehrini geçiş

«Ölümden korkmuyorlardı
ama istemiyorlardı ölmeği.

Çünkü onlar sivillerdi, halkın askerleri,
hayatın askerleri,
ölümün değil.»

Cumhuriyet ordusunu bu sivillerle kurmuştu;
Cumhuriyet şimdi onları
sürüyordu son savaşına.

Hükümet Başkanı Negrin diyordu ki onlara:
«Bir savaş ancak,
ona kaybedilmiş gözüyle bakarsak
kaybedilir.

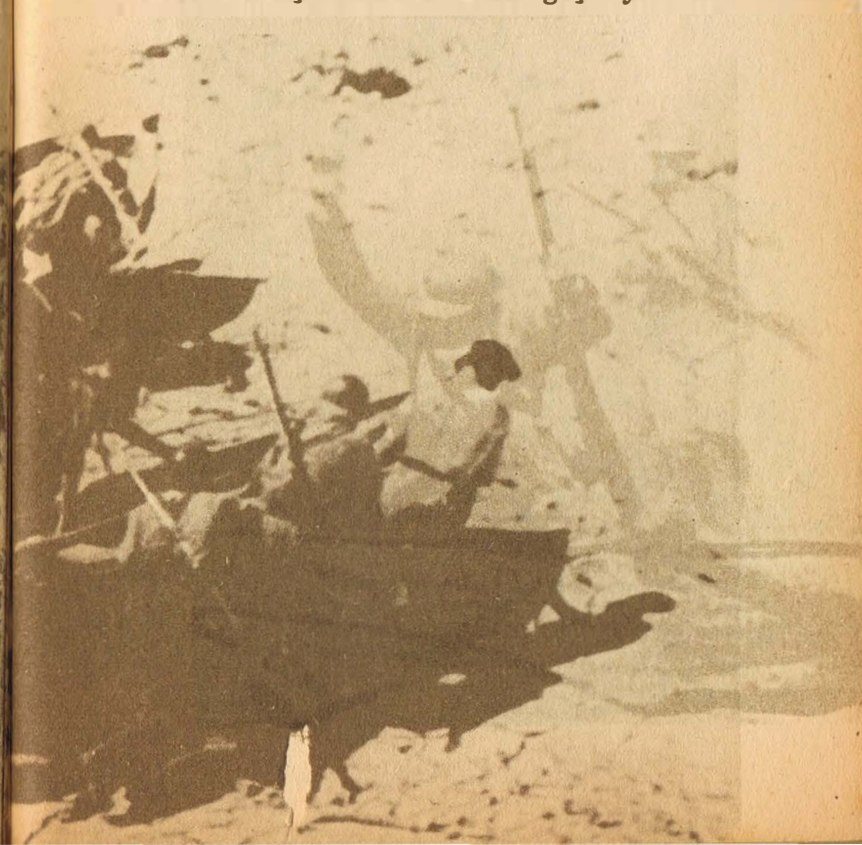
Galippleri mağluplar ilan eder.»

General Modesto birliklerini
son taarruzuna sokacaktır. Cumhuriyet'in
Ebro nehrini geçiş.

Yüzbin kişilik bir kuvvet
yani bütün Kuzey Ordusu,
İspanya İç Savaşı'nın
en cüretli taktik harekâtına girer.

Derme çatma vasıtalarla,
hava desteği olmaksızın
ve çok yetersiz topçu bataryalarıyla
general Modesto,

bütün hesabını
şaşırtmaca bir taarruz hareketinin
üstüne kurarak,
dener ve başarır Ebro nehrini geçmeyi.

İspanya İç Savaşı'nın en kırmılı savaşı başlar.

Lister'in tümeni

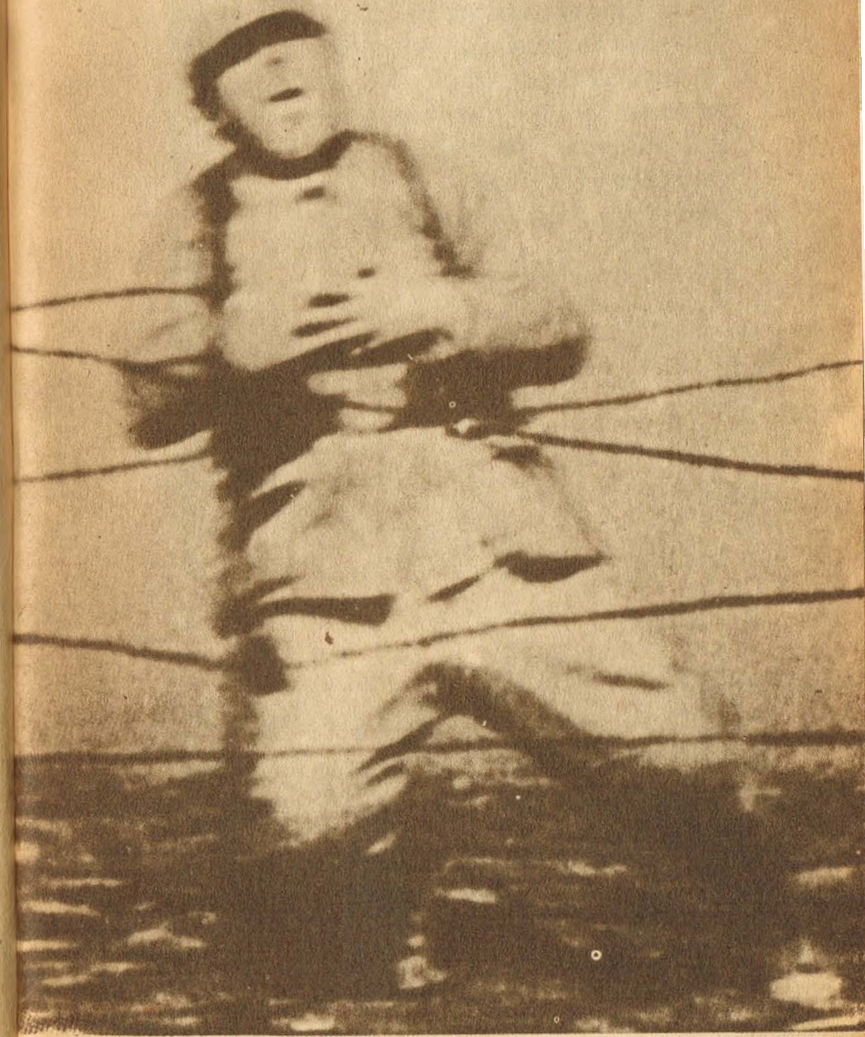
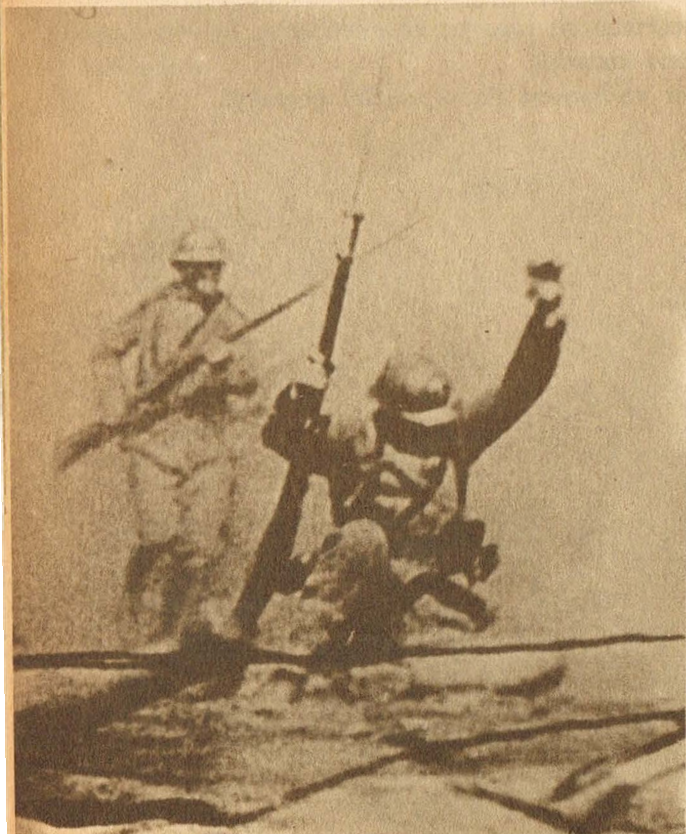
düşman savunma güçlerinin içine dalar
ilerler milliyetçi savunma hatlarının
40 kilometre gerisine kadar.

Lister der ki emrindeki subaylara:

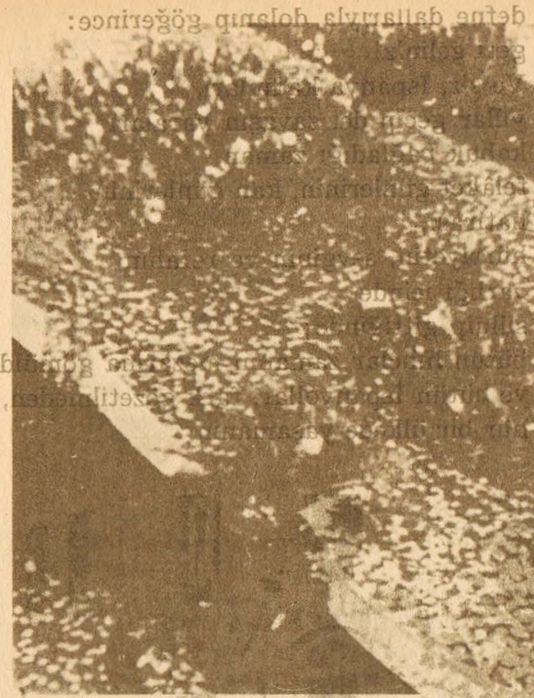
«İçinizden, bir adım olsun, gerilerse biri
ya askerlerinin başına geçip
alacaktır

o bir karış toprağı geri,
ya da kurşuna dizilecektir.»

Hükümet Başkanı Negrin

Ebro zaferinden
ve Münih'deki uluslararası buhrandan,
barışı elde etmek yolunda
yararlanmak ister.
Franco'ya ve Avrupa'ya
bir uzlaşma zemini teklif eder.
İyi niyetini ispat için
en kızışmış anında muharebenin
Enternasyonal Müfrezler'i
cepheden geri çeker,
yolcu eder onları memleketlerine.

Müfrezelerin yola çıkışı

Enternasyonal müfrezeler uğurlanır,
sızlar İspanya'nın yüreği.

La Pasionara

Barcelona'da veda eder onlara:

«Başka dilde konuşurdunuz,
ama anlardık dediğini biribirimizin.

Başınız dik gidebilirsiniz.

Çünkü siz tarihsiniz, Destansınız siz.

Hatıranız silinmeyecek içimizden.

Ve bugün birinde

İspanya toprakları üzerinde

barışın zeytin ağacı,

Cumhuriyet zaferinin

defne dallarıyla dolanıp göğेरince:
geri geliniz!

Ve siz, İspanya kadınları,
yıllar geçip de, savaşın yaraları
kabuk bağladığı zaman
felâket günlerinin, kan günlerinin
hatırası,

hürriyetin, sevginin ve refahın
varlığı içinde
silinip gittiğinde;

bütün hınçlar zamanın mezarına gömüldüğü
ve bütün İspanyollar, fark gözetilmeden,
hür bir ülkede yaşamının

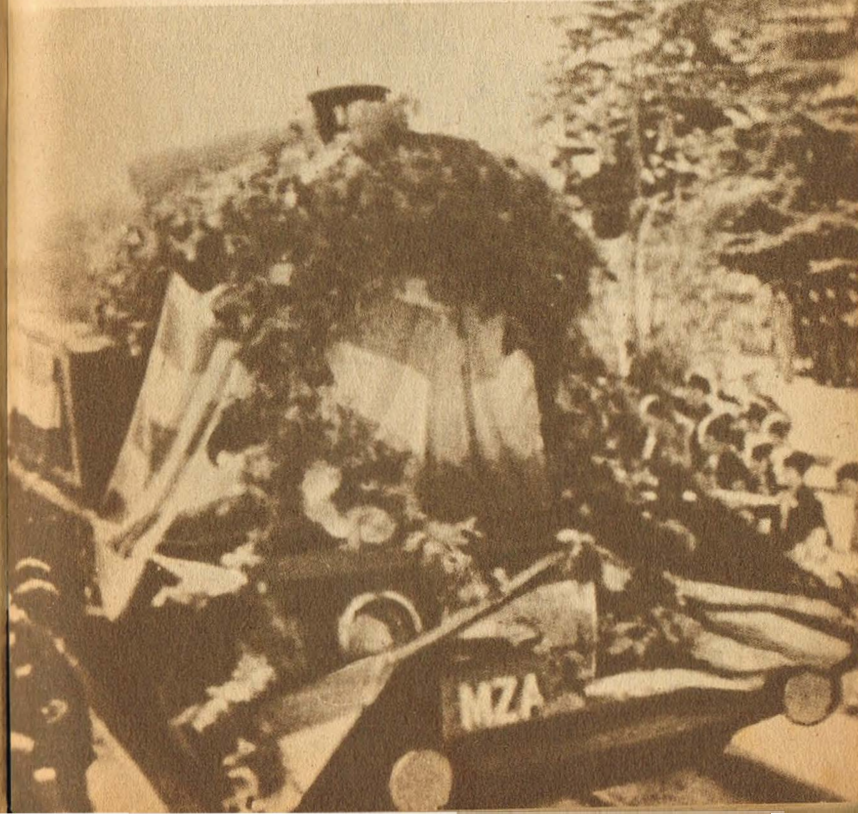
gururunu tattığı gün
anlatın çocuklara

Enternasyonal müfrezeleri.

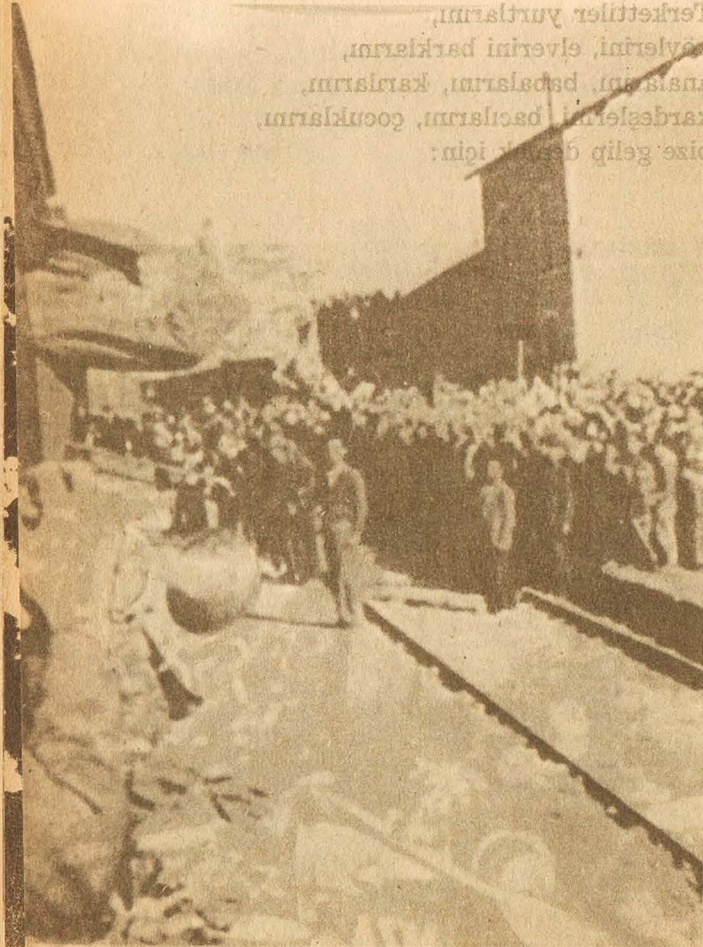
Deyin ki onlara:

Bu insanlar, dağ, tepe, deniz demediler,
okyanuslar aştılar, sınırlar geçtiler
kavgasına katılmak için, memleketimizde,
hürriyetin.

Terkettiler yurtlarını,
köylerini, elverini barklarını,
analarını, babalarını, karılarını,
kardeşlerini, bacılarını, çocuklarını,
bize gelip demek için:

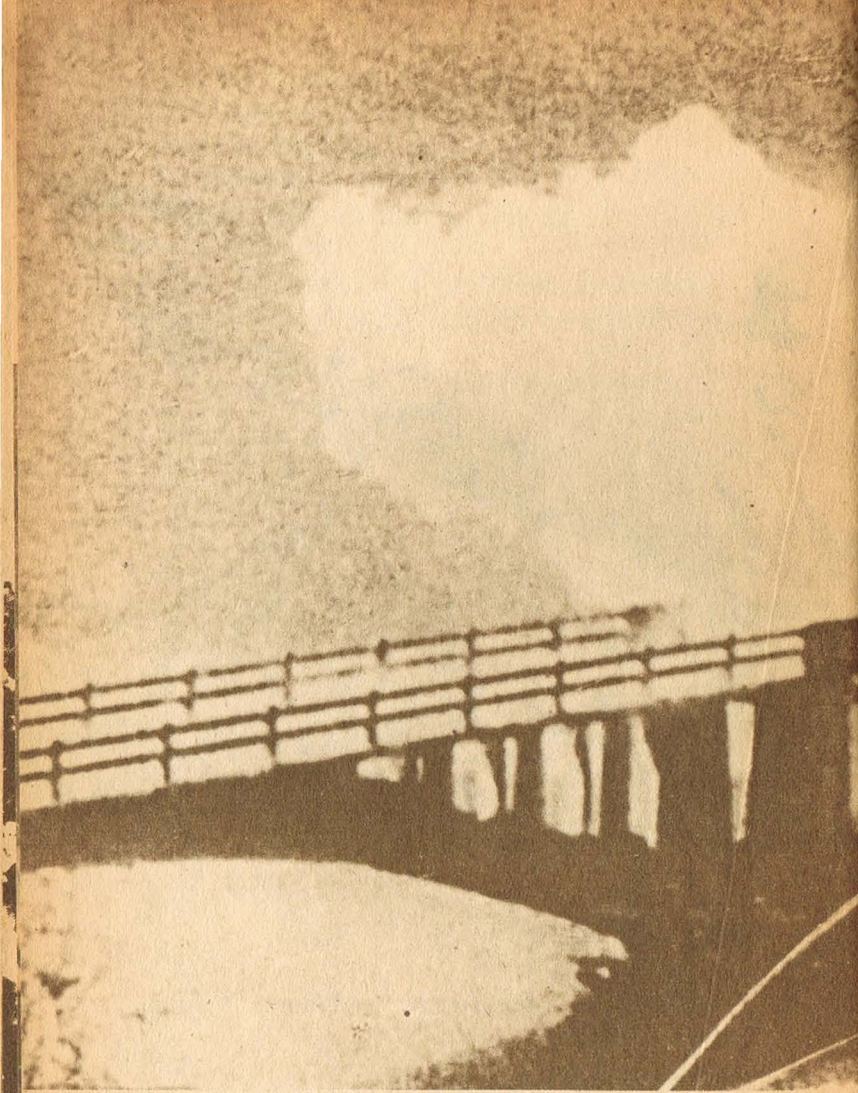

İşte biz burdayız.
Sizin davanız, İspanya'nın davası
bizim de davamız.
Bugün gidiyor onlar...
Ama birçoğu içlerinden, binlercesi,
kaldı içimizde,
kefen edip İspanya topraklarını kendilerine.
Bütün İspanyolların kalbinde yaşayacak onlar.»

Katalonya

Negrin'in barış tekliflerini reddederek Franco,
ister ve hazırlar
topyekûn zaferi.
Hitler'den isteyip, sağlar takviyesini
Kondor Gönüllüler Birliği'nin.
İtalyan ve Alman talim hocalarının
elinde eğitilen ihtiyat kuvvetleri
sürülür cepheye.
Ayrıca Almanya'dan gelen yeni silâhlar
Franco'ya teknik bakımdan
mutlak bir üstünlük sağlar.

Yeni askere alınanlar da katılınca
şimdi elinde,
son derece iyi teçhiz edilmiş,
altıyüz bin kişilik bir ordu vardır.
Kısa sürede, şiddetli bir darbe indirecektir

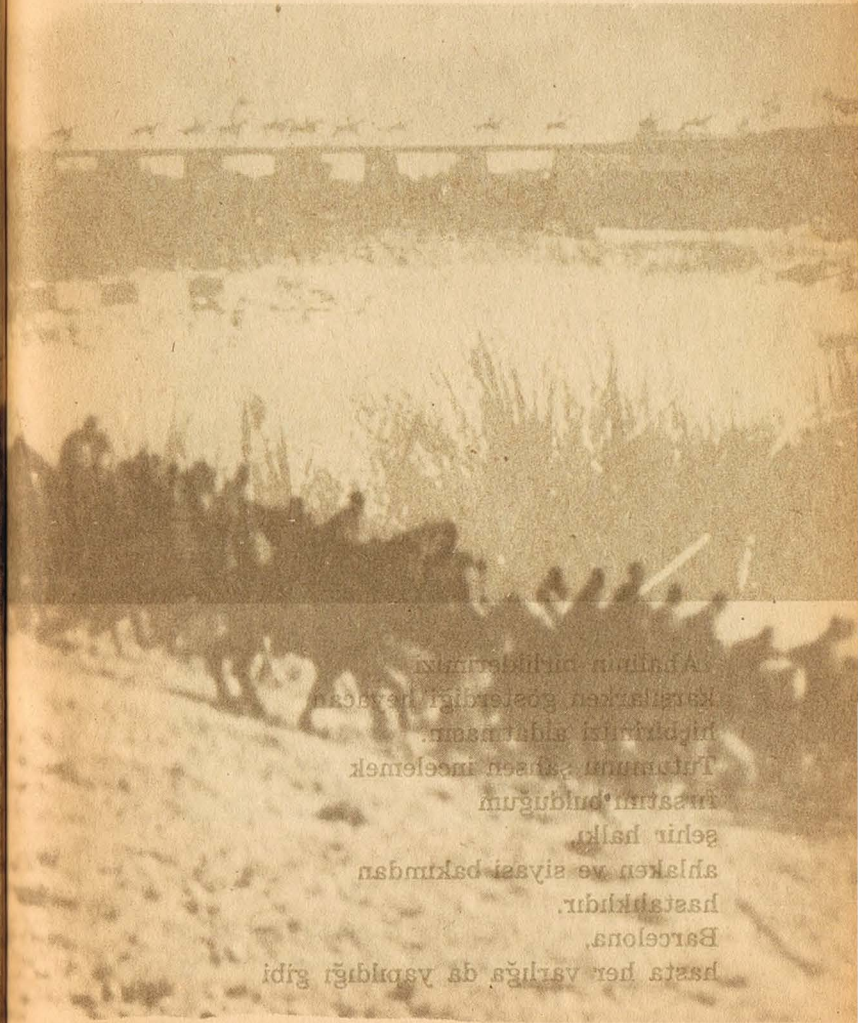

Cumhuriyet'e.
Papalık büyük elçisinin,
Noel yüzü suyu hürmetine,
ateşkes teklif ettiği
23 aralık 1938 günü

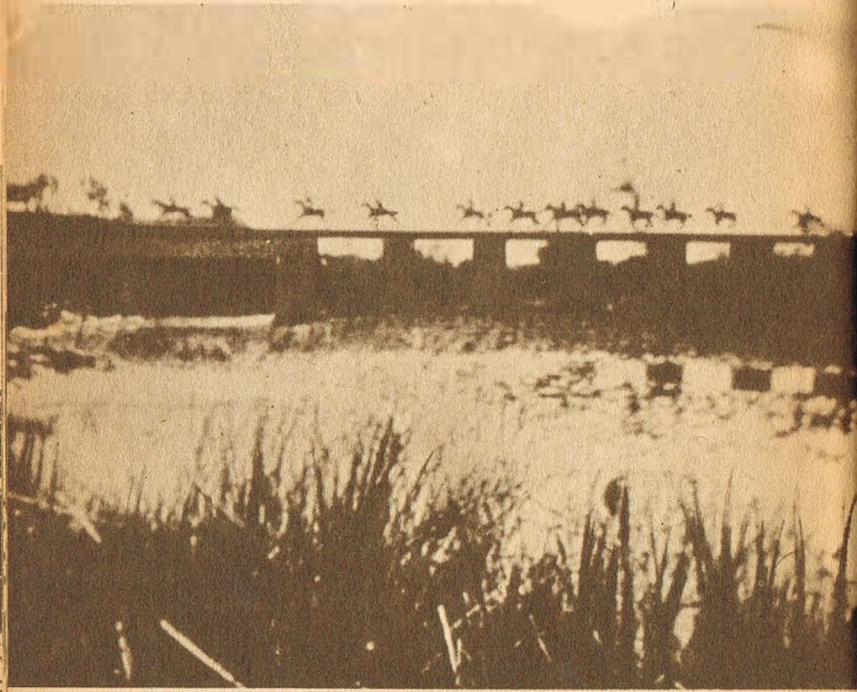
Franco başlatır taarruzu.
Altıyüz parça top ve bin uçak
açar ilk gediği
Cumhuriyetçilerin saflarında.
Cephe her noktasında kırılmaktadır.

Milliyetçi ordu silip süpürür Katalonya'yı.
Barcelona'ya girmek
general Yagüe'nin ordusu için
topu topu bir tek ölüye mal olacaktır.
Ama Falanj'ın genel sekreteri

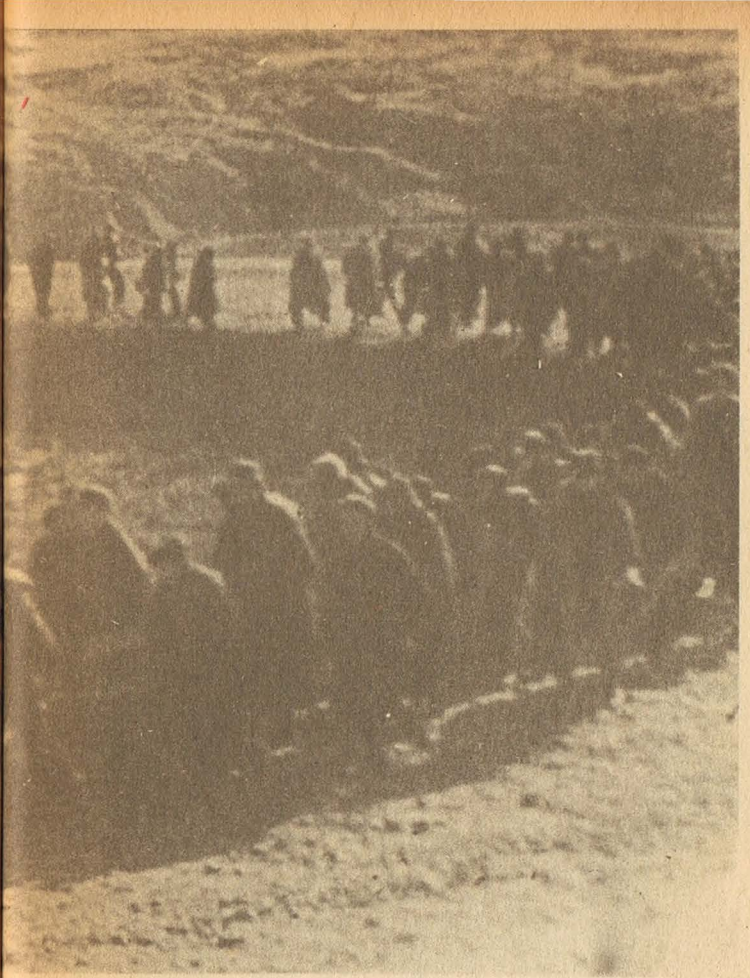
Serrano Suner kuşkudadır:
Der ki;

«Ahalinin birliklerinizi
karşılarken gösterdiği heyecan
hiçbirimizi aldatmasın.
Tutumunu şahsen incelemek
fırsatını bulduğum
şehir halkı,
ahlaken ve siyasi bakımdan
hastalıklıdır.
Barcelona,
hasta her varlığa da yapıldığı gibi

daha işin başında,
tedavi edilecektir tarafımızdan.

Esirler

İkiyüz bin cumhuriyetçi asker
esir edilir Katalonya'da.

Sorguya çekilirler, ayıklama yapılır aralarından,
kurşuna dizilir suçlu görünenler.

Birkaç ay sonunda,
serbest bırakılacak olan diğerleri,
sadık kölesi olacaklardır rejimin.

Mülteciler

Büyük göçün başlangıcı oldu
Katalonya'nın sonu.

Sınıra doğru kaçmakta olan
Üçyüz bin insan.

Bir avuç toprak kimisinin
sıkılmış ellerinde.

Aralarında şair Antonio Machado.

«Ktrm denecek bir haldeydi o,
sınıra doğru bayırları tırmanan
acılı halkının arasına katılmış
yürüyordu.

Etrafını alanlardan çoğu,
yaralı askerlerdi.

Yaęmurdan sırlsıklam olmuş sargı bezleri.

Kandı arpan insanın gözüne,
meydana çıkılmış kemikler, yara bere,
Mülteciler, ıslak elbiselerinden,
tutunmuřtu mültecilere.

Analarının yanısıra yürüyen çocuklar,
ihtiyar kadınlar.

Bunlardan biri

Antonio Machado'nun anasıydı.

İçi el vermemiştir oğlundan ayrılmaya,
peşisıra yollara düzülmüştü.

Anasına yaslanıp ancak
yürüyebiliyordu Antonio Machado,
ölüsü çıkıyordu adeta

İspanya'dan.»

Collioures'a vardığında bitmiş tükenmişti,
öldü bir iki haftaya varmadan.

Bir başka şair, Miguel Hernandez,
yakalanıp Portekiz sınırında,
teslim edildi Franco'ya.

1942 de, Alicante hapishanesinde ölecektir o da.

«Kan, dört bir yanımız kan.

Kan bulaşmış üstüne ağaçların,
kurumuş duvarlarda, kaldırım taşlarında.

Kan, suyun yüzüne vuran...

Sanki koca İspanya,
ezilip kalacak gibi ağırlığı altında,
dokularından sızan kanın.

Kan akacak,
sıksak yediğimiz ekmeği.

İspanya, İspanya değil artık,
uçsuz bucaksız bir ölüm çukuru.

Bomba yağdırılmış, kızıl, büyük bir mezar.

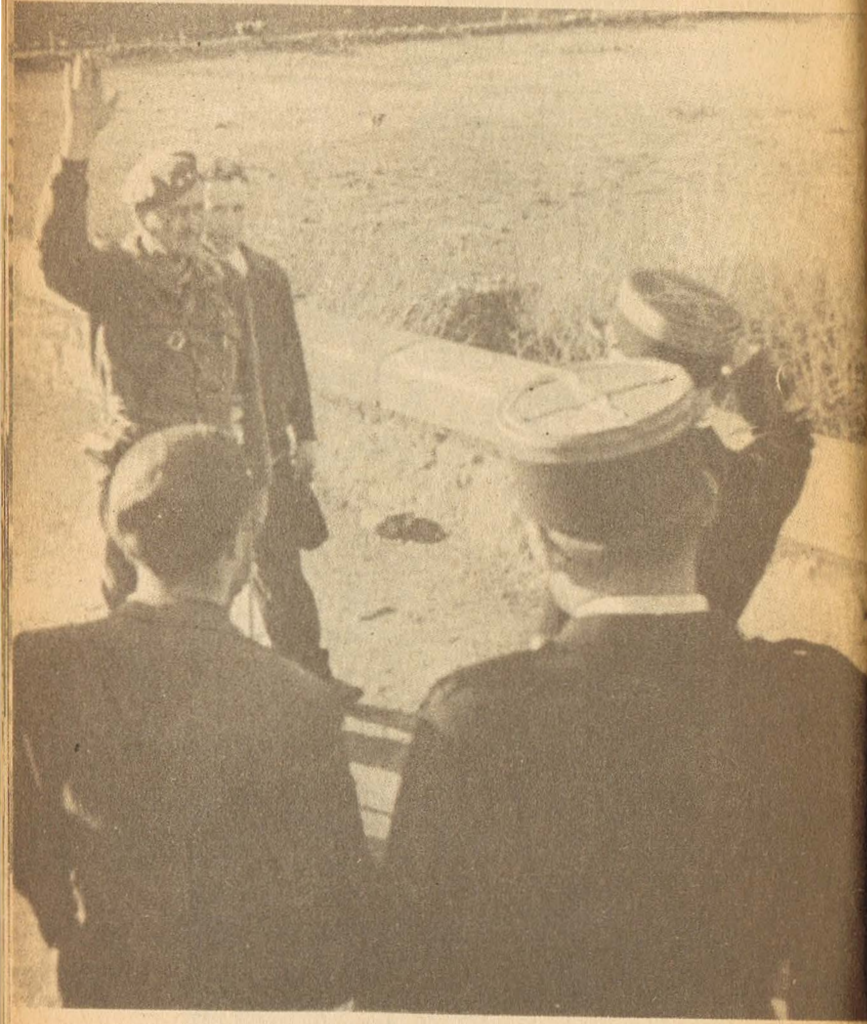

Hey! a, aaaayooo!
Kulak verin:
nice acılı anaların çığlığıdır o,
ığlığıdır eli kolu budanmış bir halkın.
Dınleyin, bakın;
yařta yüreği bin parça,
apaydınlık insanların
ağıt dolu sesleridir o.»

Mığuel HERNANDEZ, Halkın RzĖeri

Son sınırı da tutmuştur
frankocu birlikler,
kapanmıştır artık iltica yolu.

A  l ı k

Ekmekle birlikte bu aç halka
yeni din düsturu da verilir:

Soru. — Felaket getirici hürriyetler var mıdır?

Cevap. — Vardır. Öğrenim hürriyeti,
propaganda hürriyeti, toplantı hürriyeti.

Soru. — Neden bu hürriyetler
felaket getiricidir?

Cevap. — Çünkü yanlış şeyler öğrenmeğe,
kötülüklerin propagandasını yapmağa ve
Kilise'ye karşı fesat hazırlamağa
imkan verirler.

Katalonyalı çocuklar öğrenirler
yeni selamı.

Bir Madrid kalır

Bir Madrid kalır.

Negrin'le militanları kararlı direnmeye
canlarını verinceye kadar.

Yüksek rütbeli subayları Cumhuriyet'in
ayaklanırlar.

Bir cunta kurar general Casado.

Askerler arası bir uzlaşmayla
daha akla yakın bir barışı
sağlayacağını ummaktadır.

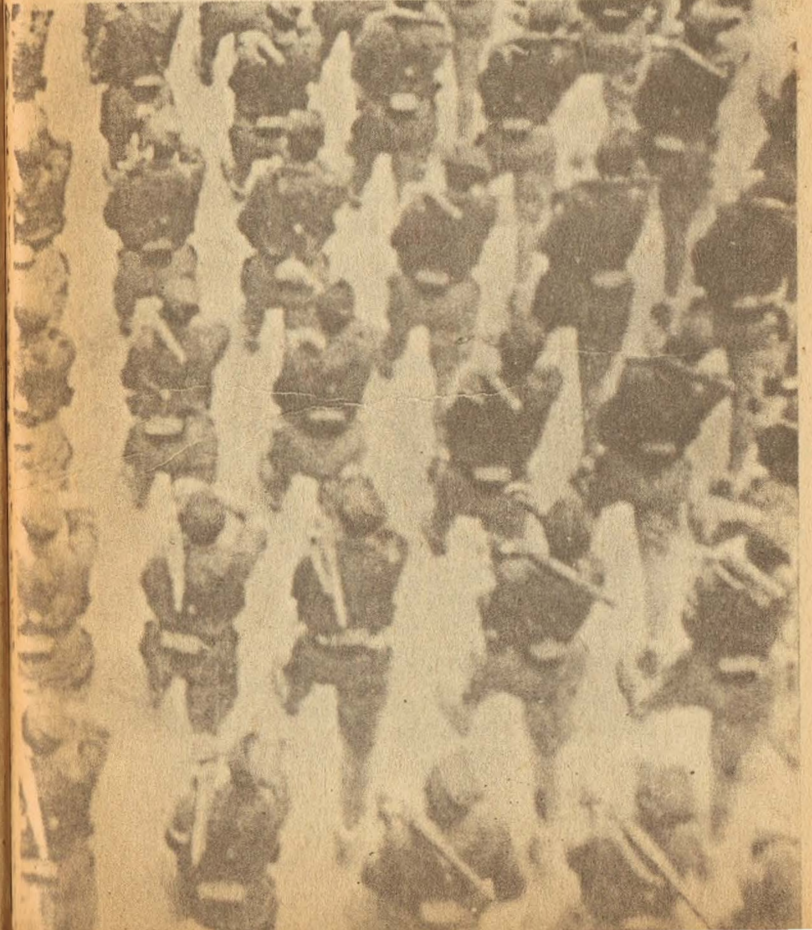
Ama Franco 'kayıtsız şartsız teslim ister:
teslim olur generaller.

27 mart 1939 günü, öğle üzeri,
Franco'nun ayaklanmacı birlikleri
girer Madrid'e.
Franco için zafer anıdır bu,
tebrikleşmenin zamanıdır.
Mussolini'den Franco'ya:
«Tarafınızdan inşa edilmekte olan,
yekvucut, hür ve büyük İspanya'ya
kazandırmış olduğunuz Barcelona'da.

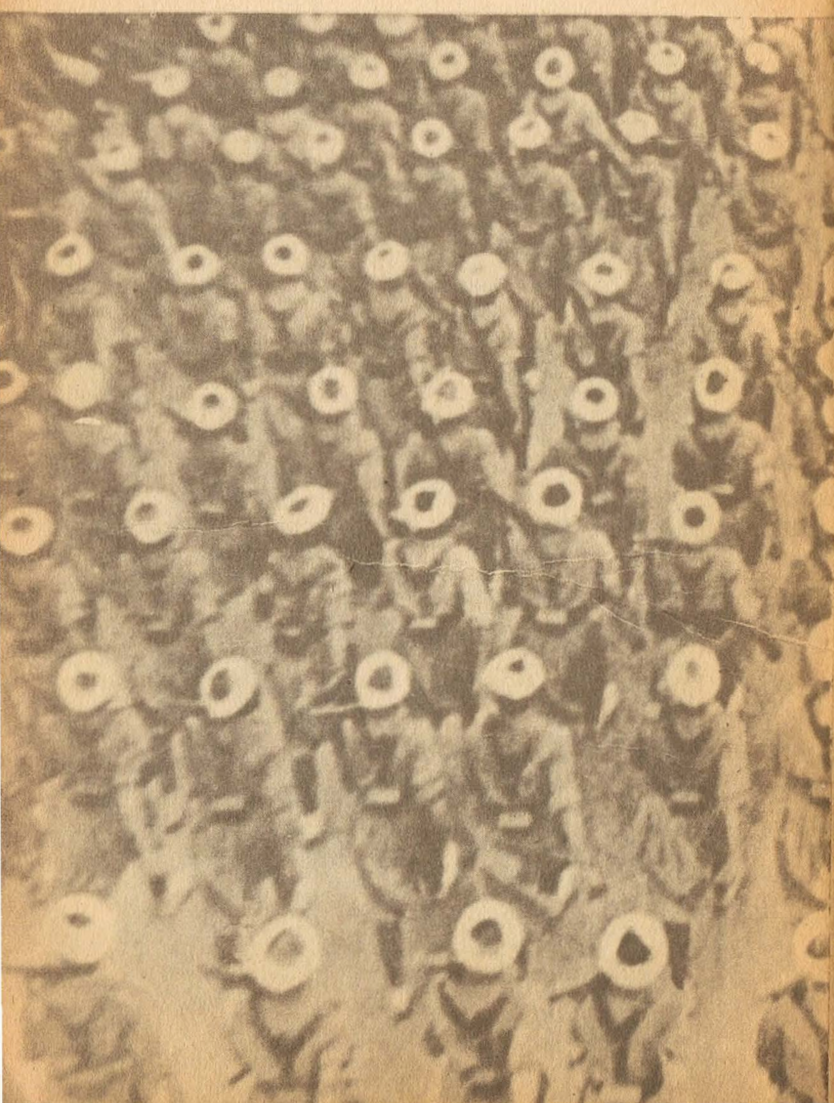
Lejyon Birlikleri'ne huzurunuzda
geçit resminde bulunmak şerefini,
bu büyük şerefi bağışladığınız için,
zatiâlinize şükran duygularımı
bildiririm. İtalyan Lejyon Birlikleri'nin
kesin zafer gününe kadar
emrinizde olduğunu ifade ederken,
sıcak ve içten dostluğumla
tebriklerimin kabûlünü rica ederim.»

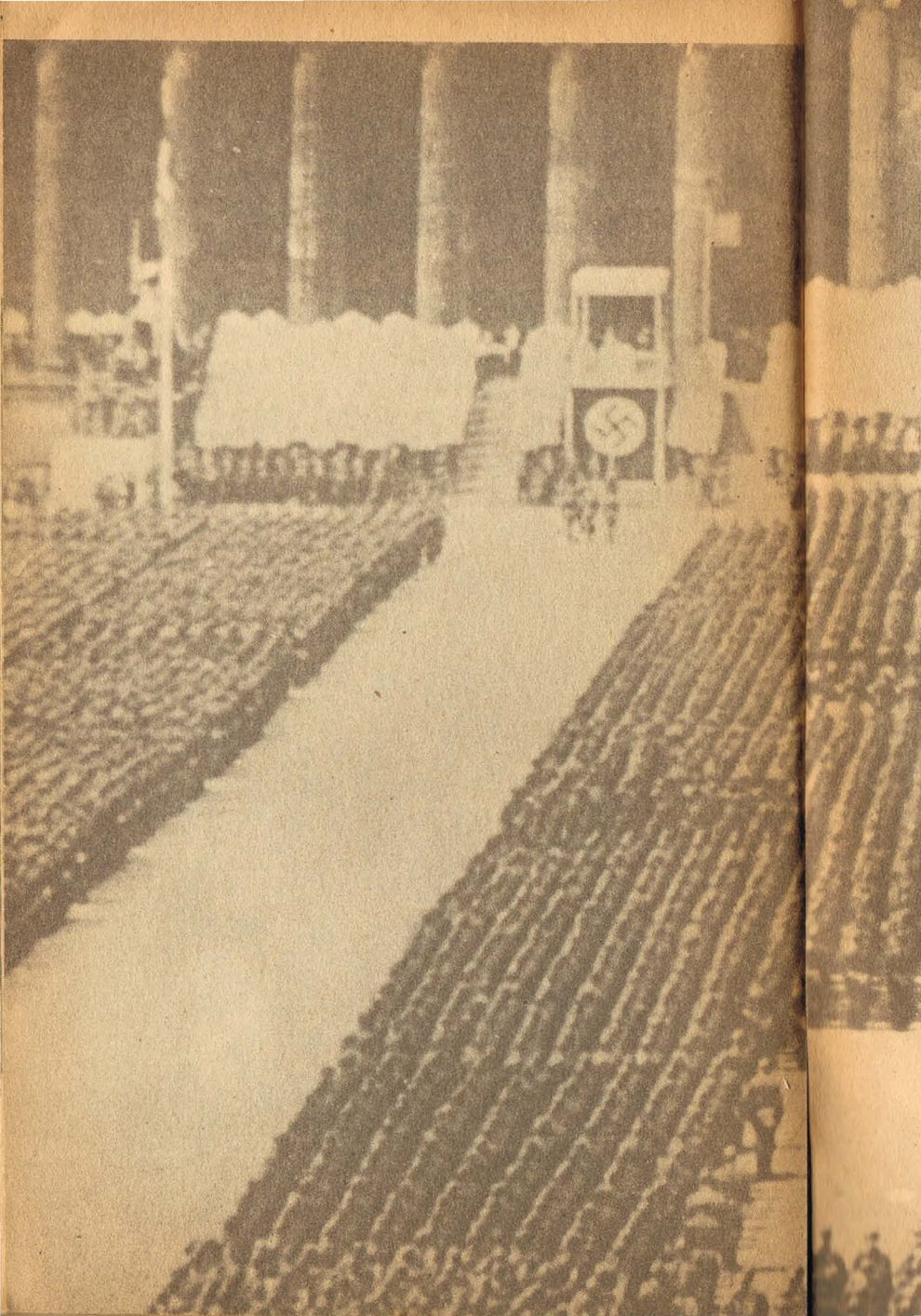

Franco'dan Mussolini'ye:

«Tebriklerinizi aldığım şu zafer anında,
İspanya halkı,
zor günlerinde yardımına koşan, ona
güç ve cesaret veren kardeş millete
coşkun bir hatırayla bağlıdır.

Askerlerimizin İspanya toprakları
üstünde dökülen kanı,
halklarımız arasında
kopmaz bağlar yaratmıştır.
En dostane duygularımın
kabulünü rica ederim.»

Franco'dan Hitler'e:

«Ordularımızın Madrid'deki son ve kesin zaferi vesilesiyle, şahsınız ve Alman milleti adına göndermiş olduğunuz tebrik mesajını aldım. Zatiâlinize kendimin ve bütün İspanyol milletin minnettarlığıyla, zor günlerinde gerçek dostlarını seçebilme meziyetine sahip bir halkın dönülmez dostluk duygularını iletmekle şeref duyarım.»

Berlin'de

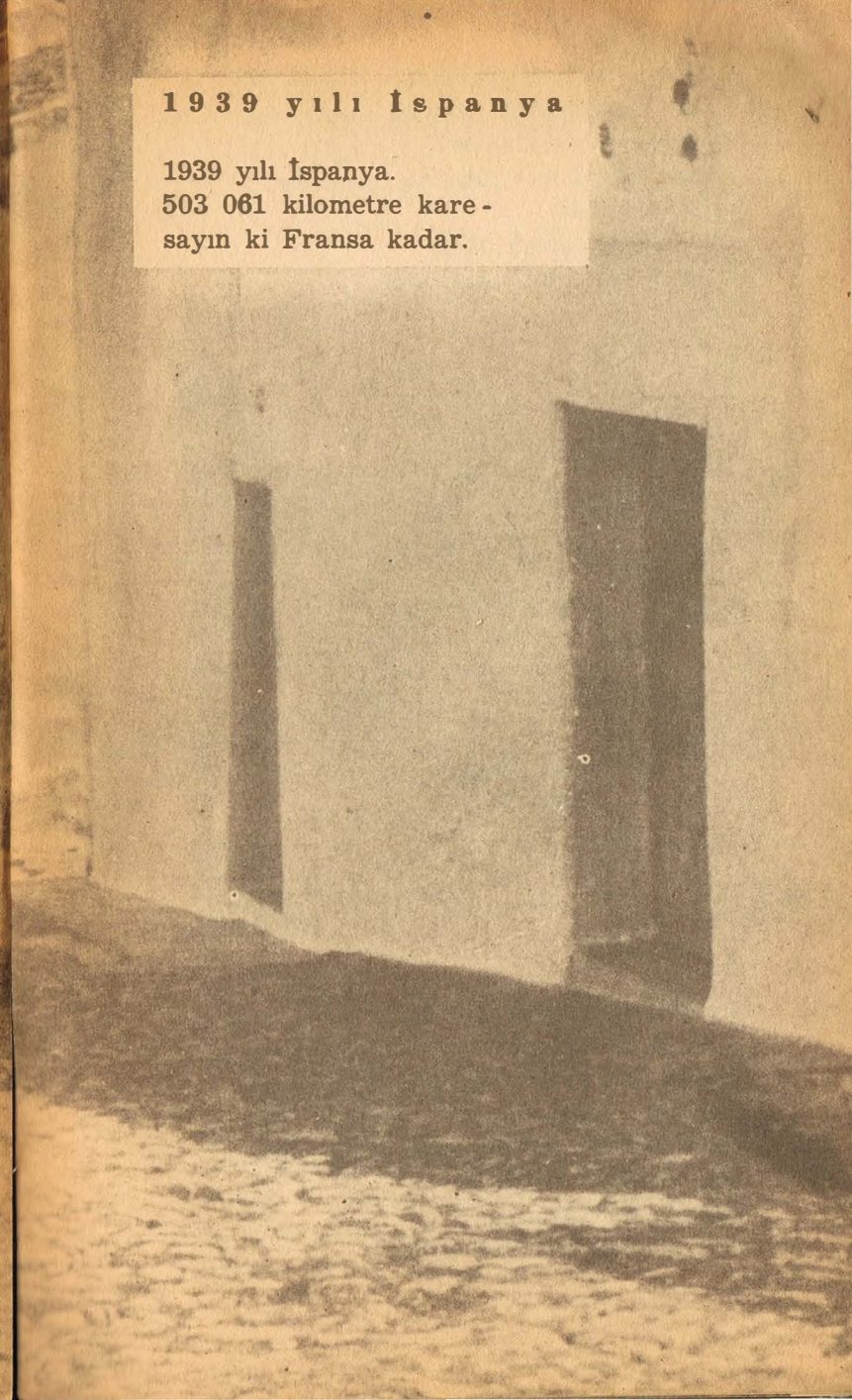
Berlin. 1939 haziranı.

Kondor Gönüllüler Birliği'ni teftiş ediyor Hitler.

Alman Ordusu'nun seçmeleridir onlar; üç ay sonra Varşova'da, bir yıl sonra Paris'te olacaklar.

1939 yılı İspanya

1939 yılı İspanya.
503 061 kilometre kare -
sayın ki Fransa kadar.

1939 yılında İspanya'da
hapishanelerde iki milyon insan var.
Yıkılmış beşyüzbin ev.
Yerle bir edilmiş yüzseksenüç şehir.
Üç yıl içinde,
bir milyon savaş ölüsü.
Beşyüz bin insan sürgünde.

Altıyüz bin kişilik bir ordu.
Tek parti: Falanj.
Resmî devlet dini: Katoliklik.
Tek şef: Caudillo.
Ücretler 1936'daki seviyeye düşürülür.
Topraklarına kavuşur
büyük mülk sahipleri
ve emlakine kavuşur Kilise.

Tek, büyük ve hür

31 aralık 1939 da
Franco demeç verir:
«İhtiyacını duymakta olduğumuz şey,
yekvücut, şuurlu bir İspanya'dır.
Kinleri ve ardımızda bıraktığımız
savaştan kalan peşin hükümleri
tasfiye etmek zorundayız.

Ama bu tasfiye
liberal bir anlayışla,
çok geniş kapsamlı,
karanlık sonuçlar yaratabilecek olan
genel aflar çıkarılarak yapılamaz.
Böylesi, bir âtîfetten çok
bir gaflet olur.
Bu tasfiye, bir yandan

çalışıp öderken kefarecini,
bir yandan da pişmanlık getirip
töğbe istiğfar edilmesi sayesinde,
yâni Hristiyanlık ilklerine
uygun olmalıdır.
Bunun aksini düşünen ya bir alçaktır
ya da kaybetmiştir şuurunu.»

